

HENRYK SIENKIEWICZ

ETERNA VICTIMA

ROMAN

Traducere de

N. Rădulescu-Niger

EDITURA =
J. NEGREANU
BUCURESTI

Lei 0. 1

HENRYK SIENKIEWICZ

EDITURA I. NEGREANU

**ETERNA
VICTIMĂ
ROMAN**

TRADUCERE DE

N. RĂDULESCU-NIGER

EDITURA I. NEGREANU

BUCUREȘTI, STR. PRINCIPESA ILEANA No. 19

1922

~~1922~~

554

Procurați-vă cele mai bune cărți literare

APĂRUTE ÎN

EDITURA I. NEGREANU

București, Strada Prințesa Ileana, 19

François Coppée, Pentru Cinste , roman, cu coperta în culori. Volumul	Lei 4.50
Emile Zola, „Vis de iubire” , roman, ediția II-a copertă în culori	10.—
Emile Zola, Amor fanatic , roman, ed. II-a. Volum mare, coperta în 3 culori	16.—
Aphonse Daudet, Speranțe Spulberate , roman sublim, edițiunea II, cu coperta ilustrată în trei culori	4.50
H. de Balzac, Tainele Căsniciei , roman de mare succes, cu coperta în culori	8.—
Victor Hugo, Selavul iubirei roman ediția II-a, coperta în culori. Volumul	9.—
Maxim Gorki, Lepădăturile Societății , roman, tradus de N. Rădulescu-Niger. Coperta în 3 culori Volumul	5.50
N. Rădulescu-Niger, Puterea Destinului , roman care a obținut cel mai mare succes de librărie. Această lucrare a apărut în a 4-a edițiune	8.—
N. Rădulescu-Niger, Romanul unei iubiri , roman sentimental, copertă în culori	8.—
N. Rădulescu-Niger, Intrigă Amoroasă , roman captivant, coperta ilustrată	8.—
N. Rădulescu-Niger, Logodnicul Durerii , roman, ediția II, cu coperta splendid ilustrată	8.—
N. Rădulescu-Niger, De vorbă'n sat , piesă de teatru sătesc, coperta ilustrată în trei culori	1.—
N. Rădulescu-Niger, Bucuria cea din urmă , nuvele justice, de o frumusețe extraordinară. Coperta în culori. Vol.	10.—
N. Rădulescu-Niger, Biatul Tudorei , roman pentru copil și tinerime. Coperta splendid ilustrată în 3 culori Cea mai morală și educativă scriere Volumul	10.—
N. Rădulescu-Niger, Viața sbuciumată , roman, ediția III	10.—
N. Rădulescu-Niger, Jertfă , roman captivant, ed. III cu copertă colorată	10.—
N. Rădulescu-Niger, Două Dureri , din seria marelor romane. Coperta în culori	15.—
N. Rădulescu-Niger, Dezi uzii , nuvele minunate, vol. mare	12.—
„Romanul Căsniciei. Puternică lucrare sentimentală, ed. III-a	15.—
N. Rădulescu-Niger, Parintele Ventamin , romanul tainelor călugărești, volum mare de 396 pagini	22.—
N. Rădulescu-Niger, A fost un Vis... roman fermecător, coperta în culori	8.—

Cețiți volumele din Biblioteca „Clipe de Uitare” care se vând cu 2 lei exemplarul în toată țara.

182.1-3

908677.

NA VICTIMA

2609

1

CAPITOLUL I

**În care facem cunoștința eroului, când începe
speranța că ni se va descoperi și alte
lucruri**

Consiliul Județean Cluj
Biblioteca Județeană
"Octavian Goga"

Deplină liniște domniă în biourile judecăto-
rului comunei din satul Cap-de-Oae.

Judecătorul, un oarecare Francisc Burack, țăran
întrucâtva în vîrstă, scria într'una de-i gema
condeiul.

Scriitorul, un anume Jolzikiewici, tînăr și cră-
pând de sănătate, se străduia lângă fereastră cu
alungarea muștelor.

De altfel, nu-i vorbă, muștele ierau fără de
număr, în „cancelarie”, precum ar fi fost, de
pildă, într'un grajd. Îmbăcsiseră până într'atîta
păreții că aceștia 'și pierduseră fața de-altădată;
tot așa ieră cu geamurile și cu icoanele de de-a-
supra mesei de scris, cu hârtiile, cu peceteile,
cu crucea, cu ce bruma cărți se aflau acolo.

Muștele se plimbau de asemenea pe chelia
ju telui, ca pe o bucată de lemn lustruit. Dar
ceea ce le plăcea mai ales, ieră țeasta pomă-
dăită care miroșia a garoafă, a lui „pan“ *)
Jolzikiewici. De-aceea, pe de-asupra țestei du-
misale filțiau roiu sau mai degrabă se înșirua-
iau una după alta pe albele cotituri ale cărării.

*) „PAN“: domn, cucon, (în polonește).

Din când în când „pan“ Jolzikiewici ridică foarte încetîșor mîna și de odată își trăgea una și bună pe creștet: plesnitura răsună, muștele se imprăștiau c'un zbirnit de inciudare iar conul scriitor, cap aplecat, își adună una câte una din păr victimele și le arunca jos cu câtele-
leră pe la trei dup' ameză.

Tăcere adîncă, peste tot satul; toți oamenii se aflau la cîmp. Singură, o vacă se scărpină de un pîrete al „cancelariei“ și din vreme 'n vreme își întîndea botul bălos spre fereastră, suflînd pe nări. Își mai dădea uneori pe spate capul greoiu chlar spre a'și atunga muștele și coar-nele-i atunci împungeau pîretele.

Jolzikiewici se plecă pe fereastră și-i striga în acea clipă:

— Luà-te-ar dracul!

Mai tot atunci se puneà iar să se uite în oglînda atârnată aproape de fereastră și să'și neteziască pîrul.

În sfîrșit judele rupse tăcerea.

— Domnule Jolzikiewici, începù el în felul lui de a vorbi, dialectal, — te rog să ticluești „raportu“ ăsta, fiindcă nu merge... De altfel e treaba dumitale, nu-i așa? devreme ce ești scriitor...

Dar „pan“ Jolzikiewici nu ieră în toate apele lui și când îi abătea lui să fie așa, judele cu nici un chip nu puteà să facă ceva cu el, așa că le trebăluia el toate.

— Na! sunt scriitor. „Și apoi?“ răspunse Jolzikiewici făcînd-o pe nepăsătorul.

„ Scriitorul e pus la comună numai ca să redacteze și să trimită Comisarului actele. Cât e vorba de un jude ca dumneata, poți să-ți faci prea bine singur toată treaba.

Tăcu pentru o clipă, apoi urmă cu mutră care inchipuie demnitatea :

— Dumneata nu'mi ești „Șef“... Dumneata, de cât țaran, ce ești alt ceva ?

Ori cât ar vrea cineva să facă ceva deosebit dintr'un țaran, el tot țaran rămâne.

Și iarăș se puse a-și netezi părul și a se privi în oglindă.

Dar Judele simțindu-se lovit peste căciulă, răspunse :

— Eaca, vezi dumneata ! Dar eu par'că n'am stat la ceaiu cu don' *comisar* ? Aud ?

— Mare treabă, zise Jolzikiewici cu dispreț... Să vedem la ce fel de cealu, mă rog... leră fără *arack**) de sigur...

— Bați câmpii ! leră cu „arack“, așa să ierți !

— Fie și cu „arack“. Raportul însă nu ți-l scriu... ori ce ar fi.

— Fi'n-că ești cu nasul așa de sus, strigă judele necăjit, nu trebuia să cazi cu rogu-mă să-ți dăm slujba de scriitor...

— Dar cine v'a cerut-o vouă, mă rog ?

Am căpatat-o numai fiind-că sunt foarte bine cu șeful județului.

— Da de bine ! Durea-m'ar capul !

*) Arack—rachiu tare.

Când dumnealui dă pe-aci, nici nu îndrăznești să deschizi gura.

— Ascultă, Burak, cu toată îngăduința îți pun în vedere că începi să-ți iei nasul la purtare iar limba să-ți-o prea lungești. Imi sunteți prea peste cap și dumneata, și toți bătăranii dumitale, ca și toate hârtoagele voastre. Nu uită că sunt om cu carte, și că trăind printre voi înseamnă curată îndobitocire. Nu'mi trebuie mult să mă supăr și să vă trimit la plimbare secretariatul și pe voi toți cu el.

— Eaca taci! Și ce-o să faci apoi?

— Ce voi face? Crezi adevărat dumneata că nu pot trăi fără voi?

Om cu carte găsește totdeauna de lucru și slujbă. Lasă, nu te mai prindă grija ce poate să facă un cărturar!

Nu mai departe de cât ieri revizorul Stolbițchi mi-a spus: „Știi tu, Jolzikiewici, că nu numai un sub-revizor bun ai fi, dar și pe dracul l'ai face! Și pricepi pe unde să scociorăști mizeriile“. Spune altuia verzi și uscate, nu mie. Imi pasă de secretariatul vostru ca de chelia dumitale. Auzi, eu, om cu învățătură!

— De, cam așa e, de asta. Dar vezi că, nu ești numai dumneata, pe lume... și... e departe încă sfârșitul lumii!

— Firește că-i departe sfârșitul lumii... Asta nu împiedecă să te ia cu cald și cu frig de câte ori te pui să moi în cerneală bățul de condeiu al dumitale și să mășgălești registrele...

Judele se scărpină după ureche.

— Da adecă de ce să te superi numai de cât ?

— Și dumneata de ce să nu'ți muști limba înainte de-a sporovăi vrute și nevrute ?

— Vezi-că, vezi-că...

Judele ne mai știind ce să zică, tăcerea se așeză iarăș. Numai tocul începu a-i sgrîri pe hârtie cu mult mai tare. În sfîrșit se ridică, șterse penița de briul cu care ieră încins și rosti c'un oltat de ușurare :

— Mulțămesc lui Dumnezeu, am isprăvit !

— Ia citește-mi și mie ce-ai măsgălit acolo ?

— N'am măsgălit de loc. Am pus cu băgare de seamă tot ce trebuia.

— Mă rog, citește.

Judele apucă hârtia cu amândouă mâinile și începu citirea :

„Judelui comunei Wirzeciadza, în numele Tatălui, Fiului și Sfintului Duh, amin.

„Șeful județului a poruncit ca listele de tragere la sorți să fie trimise pentru săptămâna Sfintei-Mării și aici toate actele de naștere vor fi la preotul „parofiei“ iar flăcăii cari se toc-mesc pentru seceriș, pricepi dumneata, să fie scoși și secerătorii să fie trimiși mai înainte de săptămâna Sfintei Mării, îndată ce-or avea optsprezece ani, iar dacă nu vei face așa, vei păți-o și doresc să ți se întîmple, ca și mie. „Amin“.

Cinstitul jude auziă în fie care Duminecă pe preot sfîrșindu'și cu „amin“ predica. Astfel, o încheiere tot în acest chip îi părea lui că iera

dennă de o hârtie oficială în sil administrativ.

Jolzikiewici pufni de ris.

— Uite-i frumusețea de hârtie!

— Scrie-o dumneata mai bine.

— Negreșit că voiu scri-o. Nu voiu să cadă rușinea pe întregul Cap-de-Oaie.

După vorba aceasta Jolzikiewici se așează la masa de scris, ia condeiul, trage mai multe linii în aer și începe a scri.

Peste câte-va minute înștiințarea ieră ticluită. Autorul își petrecu mâna prin păr, apoi citi:

„Judele comunei Cap-de-Oaie către Judele comunei Wirzeciadza.

„Dat fiind că listele de tragere la sorți trebuie pregătite, în virtutea ordinelor Autorităților, pentru cutare zi din cutare an,—informează prin prezenta pe judele Wirzeciadzei că toate actele de naștere ale sătenilor din Cap-de-Oaie, ce se găsesc în cancelaria parohiei, trebuie să fie luate de acolo și trimise fără întârziere comunei Cap-de-Oaie.

„Intru cât privește pe sătenii acestei comune ce se găsesc înscși la Wirzeciadza, trebuie de asemenea să fie trimși înapoi pentru ziua cutare“.

Judele, numai urechi de auzit, ascultă sunetele armonioase ale frazelor, în timp ce chipul lui arată o venerațiune aproape religioasă. Ii pareă nespūs de frumoasă redactarea, solemnă,—administrativă! De pildă, începutul: „Fiind dat că listele de tragere la sorți, etc.“... Judele gus-

tă cu deosebire: „fiind dat că“... însă nu izbuti să repete corect fraza toată. O începea mereu și tot de atâtea ori se opri la jumătate vorba. Frazele urmau una după alta în atât de bună potrivire, din condeiul lui Jolzikiewici, că nu s'ar fi putut scri mai bine nici chiar în cancelaria șefului de județ.

Nu mai rămânea dar decât să afume pecetea și să o apese pe hârtie atât de tare în cât să crape masa. Treaba ieră, astfel, făcută.

— Nimic de zis, rosti Judele, are cap, nu glumă.

— Zău? strigă Jolzikiewici, măgulit. Nu de geaba e cineva secretar! Și ca să fii secretar, se cade să știi a scri cărți..

— Nu cumva scrii și cărți, dumneata?

— Adecă de ce mă mai întrebi? Cum? n'ai văzut? Cine ține registrele cancelariei?

— Eaca, de asta, așa-l, zise Judele. Iar după câteva clipe, adăose: listele n'au să întârzie..

— Să aibi grija de-a vă scăpa de toți ne-trebnicii.

— Greu lucru.

— Și eu îți spun ce-a zis șeful, că în Cap-de-Oaie sunt prea mulți. „Numai bețivani, a zis dinsul, și fiindcă Burak îi lasă în voea lor fără să-i supravegheze de fel, el va fi răspunzător.

— Firește, știu eu că am să dau seama... Uite, când Rozalia Covalikha a căzut bolnavă, după cele douăzeci și cinci de nuele pentru comedii de-ale ei, pe mine m'au luat din scurt. Și cine, mă rog, poruncise? Eu? Nu; tribunalul satului! Crape toate... ce-mi pasă mie!

În clipa aceasta vaca își infipse cu atâta putere coarnele în părete, că întreaga clădire se cutremură, Judele se aplecă repede pe fereastră și strigă mânios :

— Ho ! țară !

Scriitorul se așezase iar în fața mesei de scris și începuse a se admira în oglindă :

— Ar fi bine : de ce nu-i supraveghezi ? Vei fi luat din scurt și pentru bețivi. Mai ales capra aceea râioasă îmbie la beție pe ceilalți.

— Nu știu dacă ea îi îmbie, dar ca să tragă câte o dușcă bună, e de nevoie une ori după munca de-o zi întreagă, la câmp.

— Și eu îți spun că înainte de toate trebuie să ne scăpăm de Repa, atunci toate vor merge bine...

— Dacă-i așa, apoi să nu-i sucesc gâtul ?

— Gâtul, nu ; fiindcă se fac însă listele de tragere la sorti, n'ai decât să'l pui și pe el — și să tragă la sorti...

— Vezi-că e însurat și are copil de un an.

— Ce-are a face ! O să se plângă cuiva ? Și chiar dacă s'ar plânge, cine-o să'l asculte ? Toată lumea e cu grija ei pe timpul tragerii la sorti.

— Hei, „pan“ Secretarule, „pan“ Secretarule. Văd eu că nu beția e pricina pricinii. Spune mai degrabă că'i faci cu ochiul nevastei lui Repa.. Dar asta se chiamă că păcătuești împotriva lui Dumnezeu...

— Și te privește adevărat lucrul acesta ? Ai face mai cuminte să vezi de fiu-tău care-i de nouăsprezece ani și pe care'l ajunge rindul la sorti...

— Cui o spui! N'o să'l dau însă cu nici un chip; ba încă, de-om vedea că nu-i altă scăpare, îi cumpăr înlocuitor.

— Dacă ai cu ce...

— Bogat nu's, dar la urma urmei am câteva parale și oiu da din ele, la nevoie.

— Opt sute de ruble! Nu te gândești? Bani de scos de la chimir!

— Dar dacăți spun că am să scot, am să scot, chiar de-ar fi mai mult. Pe urmă, oiu vedea. De-a vrea Dumnezeu să rămân jude, în doi ani îmi fac eu la loc suma.

— Despre asta, nu se știe. Și eu am nevoie, n'o să iei numai dumneta. Un cărturar are mai mari trebuinți decât voi ceilalți. Ascultă: dac'am trece în liste pe Repa în locul băiatului dumițale, nu-i așa că ți-ai păstra economiile? Opt sute de ruble, asta nu se găsește pe toate drumurile!

Judele rămase pe gânduri. Nădejdea de-a și ține la chimir cele optsute, îl ispitea strașnic.

— Da, roști el apoi. Numai să nu ne dea de beleă.

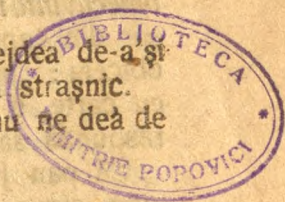
— Mă rog: fac și trag eu...

— Tocmai asta mă cam sîcie. Dumneata clocești și eu dau de șugubină...

— Cum poștești. N'ai decât să arunci pe gărlă optsute de ruble.

— Nu zic că nu mi-ar părea rău..

— Dar fiindcă tragi nădejde să le vezi întorcându-ți-se în pungă, n'ai de ce săți pară rău. Totuși, nu prea te bizui pe alegerea din nou ca

judu. Nimeni nu și-a vîrît încă nasul în daraverele dumitale; căci dac'ar ști câte știu eu...

— Nu iei oare mai multe cheltueli de cancelarie decît mine?

— Nu-i vorba aici de cheltueli de cancelarie, dar de trebușoare ceva mai de demult...

— Las'că nu'mi-e teamă. Eu împlineam ce mi se poruncia...

— Bine, bine... Vei da dumneata seamă înaintea celui în drept.

— Și, după cuvintele acestea, Jolzikiewici își luă șapca cu învristături pătate verzi și ieși din biuro.

*

Soarele scăpătă și secerătorii se întorceau de la câmp.

Scriitorul se întîlni cu cinci săteni, la umăr cu secerile, cari îl cinșiră cu vorba: „*Fie-ți numele binecuvîntat!*” Pan scriitorul numai cât dădu ușor din capul pomădat și, fără să răspundă după obicei: „*pe vecie*”, își văzu de drum. Ca om cu carte, îi părea că nu ieră de seama lui să răspundă salutului lor.

Că pan Jolzikiewici ieră cu învățătură, ieră lucru sigur. Dacă unii se îndoiiau, ierău fără doar și poate limbi rele, pentru care tot ce iese din obișnuit supără ca albeața pe albul ochiului.

Dacă am avea la îndemână biografia tuturor oamenilor cu renume, am putea afla în aceea a omului nostru extraordinar, că el învățase școala elementară la Osłowici, orașul de reședință al județului tot așa numit, de care ținea comuna Cap-de-Oaie. În șasesprezece ani, bălețandrul a-

junse până la clasa celui de al doilea an și fără îndoială că ar fi mers de aci mai departe, dacă împrejurări grele nu i-ar fi intrerupt pentru totdeauna cariera științifică.

Pan Jolzikiewici, persecutat, pe nedrept, negreșit,—cine să se îndoiască de aceasta,—pentru pretinsa lui lene, se lăsă târât de tinerețea lui, se puse în capul camarazilor lui și organiză în cinstea persecutorilor săi un concert pisicesc. Rupse cărțile, făcu bucăți creioanele, sfărâmă penițele și, dând naibei pe Minerva apucă pe alt drum.

Străbătând noul drum acesta, ajunge la slujba de scriitor de sat și, după cum am spus-o, visa de pe acum, să devie sub-revizor.

Ar fi nedrept tutuși să zicem că slujba actuală nu-i ieră fără anume plăceri. Știa că se bucură de stima tuturor. De fapt, fiindcă simpaticul meu erou, cunoștea anume lucruri privind mai pe toți locuitorii județului Oslowici, toți îl priveau cu ochi buni, privire în care intră și oarecare teamă; astfel, se fereau ca nu prin cineștie ce greșeală, fără voe chiar, să supere asemenea autoritate. Fără deosebire de clasă toți dar îl salutau. Sătenii își scoteau de departe chiar căciula și-i ziceau mereu: „Fie-i numele bine-cuvîntat“...

E nemerit, cred, să lămuresc cititorului de ce pan Jolzikiewici nu răspunde prin: „pe vecie“ la salutul obișnuit.

Am spus-o că, după părerea lui, un om învățat nu trebuia s'o facă. Mai ierau însă alte cauze. Firile fără chibzuință multă sunt în gene-

re foarte îndrăznețe și radicale. De-aicea pan Jolzikiewici ajunsese la încredințarea că „*sufletul este numai abur*“. Afară de aceasta citea cartea : „*Isabela, regina Spaniei sau tainele Curții din Madrid*“. Acest roman renumit până într'atâta îi plăcuse, până într'atâta îl pătrunsese încât avea numai un singur gând : să lase tot și să plece în Spania.

— „Și de ce ru ? își zicea el. Dacă i-a izbutit lui Marfori, de ce nu mi-ar izbuti mie ?

Poate că ar fi și plecat, în adevăr, odată ce i se părea că în țara aceasta proastă un om numai cât se înprosteste. Din nenorocire, anume împrejurări de care vom vorbi mai târziu, îl oprise ră pe loc.

Citirea „*Isabelei de Spania*“, editată în cărțile, spre cinstea literaturii noastre, îl făcea pe „pan“ Jolzikiewici să privească din punct de vedere foarte sceptic clerul și, prin lărgire de orizont, tot ceea ce — direct sau indirect, — se atîngea de cler. Eată de ce nu răspunde secerătorilor prin acel „*pe vecte*“ obișnuit și își căută drum.

Nu mult după aceea se întîlni cu tineret femeesc, țărance cari, se întorceau dela câmp de asemenea cu secerile pe umăr. Tocmai atunci ocoliau o mocirlă mare și prin urmare mergeau în rând, zuvelcându-se și arătându-și pulpele roșii.

Acuma pan Jolzikiewici începu vorba :

— Sănătate bună, pîtulicelor, rosti oprindu-se în mijlocul potecii pe unde aveau să treacă fetele.

Care se apropia și căută să dea pe alături de

ei, o apucă, o sărută și-i făcea vînt în baltă. Fetele țipau laolaltă arătându-și dinții albi.

Iar după ce trecură dincolo de dînsul, pan scriitorul le auzi, nu fără plăcere, zicându-și una altea :

— Da știi că-i mîndru la chip pisăr-ul ăsta al nostru ?

— Mai așa ! și rumeior, ca un merișor...

— Unde pui că miroasă a trandafir...

Iar când te strînge 'n brațe, îți vine așa nu știi cum !

„Pan“ scriitorul își urmă drumul desmierdat de căte gânduri plăcute !

Aproape de-o colibă auzi că i se rostește numele. Se opri. Dincolo de gardul de răchită ieră o grădină numai cireși și cu câțiva stupi. În preajma lor, două femei stăteau de vorbă. Una curățea cartofi, pe care îi luă din șorț, în vreme ce cealaltă zicea :

— Of ! ce frică mi-e, Stachowa, să nu'mi i'a pe Frank al meu la oaste. Tremur, de frică !

Stachowa răspunde :

— Ci du-te la scriitor, soro. De n'a găsi el calea să te-ajute, să știi că nimeni n'o face.

— Dar bine Stachowa, n'am ce să-l duc,— și știi că-l degeaba să-i intri în casă cu mâinile goale. Judele, chip, e mai de omenie : îi duci raci, unt, in, ori numai o găină, ei nu zice nu,— la de toate. Scriitoru, soro, nici se uită la de astea. E strașnic de jupcaș. Se uită la tine numai, când te vede că desnozi colțu mahramei să scoți rubla !

— Să te iă dracu ! murmură scriitorul ! am eu nevoie de găinele și de ouăle voastre ! Par'că

aş fi negustor ! Duceţi-vă şi le daţi judeţului !

După ce stătu o clipă pe gânduri, îi veni să dea la o parte crângile gardului şi să le spună una şi bună femeilor. Însă auzi duruituri de trăsură şi se întoarse. Ieră o brişcă şi în ea un student dela Medicină, în uniformă şcolară, cu şăpcuţa pe ureche şi cu ţigara între dinţi. Vizi-tiu ieră chiar Frank de care fusese vorba între cele două femei.

Studentul cum zări pe Jolzikiewici, îl salută cu mâna şi-i strigă :

Ce mai faci, pan 'Jolzikiewici ?

Ce mai e nou ? Te mai pomăduşti de două degete de gros ? Sunt al domniei-voastre prea plecat... răspunse el, în adevăr prea jos plecându-se.

Dar când trăsura trecu, rosti pe urmă-i :

— Crăpă-r-ai !

El nu putea mistui pe student. Ieră rudă cu Skorabiewschi, la care'şi petrecea vacanţa de două luni. Nu numai nu-l avea la inimă dar se temeă de dînsul ca de foc, ştiindu-l că e cunonaş, foarte luător în ris şi fiindcă'l avea ca ţintă, pe el mai ales, în toate glumele lui muşcătoare. Studentul, în tot judeţul, ei singur nu dá scriitorului nici o consideraţiune. Ba într'o zi, intră ca o bombă în biuroul comunei şi-i spuse ritos lui Jolzikiewici că ieră un dobitoc, în timp ce se adresă şi unui ţăran să nu-l ia de loc în seamă. Scriitorul grozav ar fi vrut să-şi răzbune ; din nenorocire n'avea cum : nu cunoştea nimic în soţoteala studentului.

Sosirea lui nu-i ieră de fel pe plac şi astfel

porni mai departe, întunecat la chip. Se însenină numai când ajunse în fața unei colibe mai răzleață de sat. Deși de înfățișare mai sărăcăcioasă decât celelalte ieră mai curat îngrijită. Lângă gardul de care ieră înconjurată, se aflau rînduite rădăcini pentru foc; o bardă stă înfiptă în una. Mai încolo ieră grajdul cu ușile deschise și după el, găinăria. Un cal pășteă. Înaintea grajdului sticlea la soare un ochiu de baltă, cam urit mirositor, în care se lefăiau doi porci.

Pe lângă ei bircliau niște rațe. Un cocoș căută printre talași câte ceva de ciugulit și când găsi, cotcodăciă: la chemarea aceasta toate găinile alergau, numeroasele lui neveste,—și-i ciupeau repede chilipirul.

Înaintea ușii colibei o femeie strîngea cânepă, cântînd:

Tra-la-la, tra-la-la
Tra-la-la-la-la

Lângă ea un dulău culcat pe labele de dinainte, căscă gura mare și căuta să hăpăe muștele care i se lăsau pe urechea ruptă.

Femeea nu avea mai mult de douăzeci de ani. Ieră frumoasă și bine clădită.

O bonetă albă îi sta bine pe părul negru; cămașa cu mâneci ieră strînsă la gât cu panglică roșie. Ieră plină de sănătate; lată 'n spate și în șolduri, cu mijlocul subțire și mlădios,—mai să i zici căprioară. Trăsurile feței îi ierău delicate, pieița fără luciu dar pe care o îmbujora asfințitul. Ochi

mar negri, sprincene trase par'că cu penelul, nas mititel, buze ca mărgeanul, capul mic.

Când pan scriitorul se apropie, câinele, culcat cum ieră, își aduse coada pe lângă picioare și începî să mîriie de i se vedeau dinții par'că ar fi ris.

— Krutchek, îi se răsti Marissia, ai de gând să nu te miști!

— Bună-seara, Repova, îi zise scriitorul.

— Bună seara „pan“ scriitorule, îi răspunse ea făr'a se opri din strîns firele.

— Acasă e bărbatu-tău?

— Nu; e dus la pădure.

— Păcat. Aveam o noutate să-i spun de la comună.

O noutate de la comună nu e niciodată veste bună pentru un sătean. Repova lasă firele și cătînd cu grije la scriitor, întrebă:

— Cu adevărat? Și ce veste?

În acest timp flăcăul trecuse pragul porții și venise lângă ea.

— Dacă mă lași să te sărut, țî-o spun.

— Ba să'ți muți gândul ăsta...

Jolzikiewici o și cuprinse de mijloc și voi s'o strîngă în brațe.

— Pan... astîmpără-te... lasă-mă că țîp... rosti nevasta sbătîndu-se să scape.

— Maricica .. lasă mă...

— Pan, e păcat... Rogu-mă... pan...

Ea se sbătea, dar el n'o lasă.

De-odată Krutchek îi veni în ajutor: cu părul vâlvoiu, lătrînd furios se aruncă pe scriitor.

Jolzikiewici ieră îmbrăcat c'un sacò scurt:

câinele, după ce-i rupse o bună fișie, îl apucă de fundul pantalonilor în care și înfipse colții și numai când își simți gura plină se puse furios să scuture și să facă bucați ce apucase.

— Isuse Christoase! Maica Domnului, urlă scriitorul, uitând că ieră necredincios, — spirit ales.

Dar Krutcek nu'l lăsă.

Atunci scriitorul izbuti să ia de jos un lemn și să dea în dulău, care, lăsă locul cu norocul și fugi lătrând plângător.

Fugă de-o clipă, fiindcă se întoarse și mai răpuiitor.

— Dă încolo câinele! Dă'l dracului odată! strigă bietul scriitor amenințând cu bucata de lemn.

Nevasta chemă câinele și'l goni afară din curte. Câteva minute se priviră în tăcere.

— Năpaste! Năpaste... Ce-ai găsit la mine... rosti în cele depe urmă nevasta lui Repa, infri-coșată de singerosul sfârșit al întâmplării.

— Lasă că'ți voiu aduce eu aminte; îmi voiu răzbună, n'ai grijă, îi strigă scriitorul... Aveam gând bun doară... Ieră să'l apăr... Acuma o să vii tu să mă cauți... și - atunci, lasă!

Pe biata femeie o înspăimântă atât de tare amenințarea lui, că se făcu galbenă, întinse brațele și deschise gura par'că ar fi vrut să spună ceva.

În acest timp „pan“ Jolzikiewici își luă de jos șapca, și se depărtă repede, cu bucata de lemn într-o mână și cu cealaltă mână ținându-se de locul cu norocul...

CAPITOLUL II

Câteva alte personaje și o întâlnire neplăcută.

La un ceas după întâmplare Repa se întoarse dela pădure cu căruța, în tovărășia lui Luca Duigherul.

Repa ieră un brad de om 'nalt și voinic, tot să te uiți la el.

Se ducea în fiecare zi la pădure, fiindcă ieră vremea când se tăiau brazii pe seama unor negustori evrei, cărora boerul de pe alocuri le vânduse un parchet.

Repa ieră muncitor bun și îndemânat.

După ce 'și scuipă în palme, când apucă toporul, când îl ridică d'asupra capului și când dădea una în brad, întreg copacul tremură și așchiile săriau cât colo în toate părțile. Nu mai puțin îndemânat ieră când încărcă.

Negustorii cari umblau în toate părțile prin pădure, măsurau copacii și cercetându-le virfurile, ca și cum ar fi căutat cuiburi de corbi, se mirau de vinjoșia lui Repa.

Un negustor bogat din Oslowici îi zicea uneori :

— Hal, Repa, luată-ar dracul... Uite încă șase lețcăi bacșiș... Stai, îți dau cinci... E destul, cinci...

Repa îl lăsă să zică și își vedea de treabă, dând jos copac după copac, în timp ce aruncă

în aer câte un „hi! hi!“ răsunător. Glasul i se împrăstia în toată pădurea, și i se întorcea răsunet. Apoi iar nu se mai auziau decât loviturile de topor. Brazilii se aplecau unul spre altul, își întrefeseau crângile fremătînd par'că și-ar fi șoptit ceva, cădeau cu mare șgomot.

Une ori tăetorii ziceau câte un cântec: și la cântare Repa ieră întiul. Tot să-'l fi auzit, cu tovarășii, în cântecul de jale pe care tot el îi făcuse să'l învețe:

Ceva răsună 'n fund de codru	bum!
Cu strașnic șgomot	bum!
Căzu dintr'un copac țîntarul	bum!
De și-a scriintit un umăr	bum!
Atunci o muscă prea miloasă	bum!
Veni 'ntr'un suflet	bum!
Și pe țîntar îl întrebă	bum!
De nu cum va vrea doftor,	bum!
— Nu, n'am nevoie, nu, de doftor	bum!
Cum nici de doftorie n'am	bum!
Ci de lopată să mă 'ngropi	bum!

Repa mai ieră și beutor de mîna întîla la cârciumă. Numai că, dacă se prea înfierbântă, apoi își cam puneă pumnii la cercare. Intr'o zi găuri așa de bine fruntea băețașului de pe capra trăsuri boerului Damasse, în cât supraveghetoarea de la spital, Iosefina, jură că prin gaura aceea se putea vedea sufletul picifului.

Pe cînd aveă șaptesprezece ani numai, s'a bătut la cârciumă cu soldați în permisie. Pan Scorabiewski, jude pe acea vreme, l'a dus la comună și acolo, după ce i-a dat două palme, de formă, l'a întreat:

— Nu ți-e frică ție de nimic ? Cum de i-ai putut răzbi ? Ierau șapte !

— Ce are aface, Luminăția ta ! Mustrul milităresc le scâlămbăiază picioarele. N'ai de cât să-i ghiontești și cad într'o clipă cu gabele 'n sus.

Pan Skorabiewski înăbuși isprava : ieră totdeauna cu inimă bună față cu Repa. Cumetrele din sat își spuneau la ureche că Repa ieră feciorul lui.

— Mă rog, se vede după fier, că are sânge albastru în vine, își mai ziceau.

Nu ieră însă adevărat, cu toate că tot satul cunoscuse pe mama lui Repa fără să fi știut cine fusese tată-său.

Repa ținea cu arendă de atât de multă vreme trei „*morgee*“ *) de pământ, că se făcuse stăpân pe el. Odată proprietar, știuse așa de bine să și plugăriască locul că trăia aproape în belșug. Avu apoi norocul să găsească și nevastă cum rar se poate găsi alta atât de desăvârșită, așa că, dacă n'ar fi avut slăbiciune de rachiu ar fi trăit și mai bine încă.

Dar ce să-i faci !

Dacă vre unul îi impută, el îi răspundea :

— Imi beau banii mei și nu pe-al dumitale !

Nu se temea de nimeni în sat. De scriitor însă, da. De cum îl zăria cu șapca lui verde, cu nasul întors în sus, cu bărbuța de țap și umblând cocoțat pe două picioare lungi,—se grăbia să'și ia căciula și să i se plece adânc. Scrii-

*) Un morg : 56 arii.

torul ştia pe seama lui Repa câteva isprăvi care i'l puneau la îndemână. Aşa, de pildă Repa fusese însărcinat într'o zi să ducă nişte hârtii secrete, într'o vreme de răscoală... Şi el le-a dus. De ce adecă nu? Avea pe atunci cincisprezece ani şi păştea găştele. Nici prin gând nu-i trecuse primejdia sarcinei ce i se dăduse*). Numai târziu după acela înţalesese ce însemnătate avuseseră acele hârtii; dar, cu toate că lucrul se întâmplase de demult, el se credea încă vivovat şi de-aci îl venia teama de scriitor.

Acesta ieră Repa.

În ziua cu pricina, când se întoarse de la pădure, văzu că nevasta îi vine întru întâmpinare cu ochii plini de lacrimi şi de departe văetându-se.

— Năpaste! năpaste! N'or să te vadă multă vreme ochii mei... N'o să'ţi mai spăl multă vreme albiturile! N'o să'ţi mai fierb ciorba... Şi-o să te duci la capătul pământului, sărac de tine! Of! of! of! şi n'o să'ţi mai văd ochişorii!...

Repa se opri năuc.

— Dar ce streche te-a muşcat nevastă? Nu cum va şi-au sărit minţile?

— Nu, bărbate, nu mi-au sărit, nici strechea nu m'a împuns... Pan scriitorul a trecut însă p'aci şi mi-a spus că n'o să scapi de la trasul sorţilor... Fără doar şi poate, bărbăţele, la capătul pământului, o să te duci... o să te duci!...

Repa începuse s'o întrebe şi ea îl povesti tot, fireşte fără năzuinţa la sărutat, de teamă să nu-i

*) Aluziune la răscoala poloneză de la 1863.

sară lui Repa țandăra și să nu tabere cu pumnii pe scriitor, ceea ce ar fi încurcat treaba și mai rău.

— Haide proasto, nu mai mugi, îi zise Repa. N'o să mă ia la oaste, întâi fiindcă nu mai am vîrsta, și al dollea, fiindcă sunt om cu casă, cu pămînt, și cu un broscoiu ca ăsta...

Și arată leagănul în care ieră „broscoiul“, un băeșăș voinic, de un an, care, cu piciorușele în sus țipă de'ți luă auzul.

Nevasta își șterse ochii cu șorțul și întrebă cu glas nu prea de încredințare :

— Atunci ce rost avea vorba lui ? Să fi știind el ceva de hârtiile alea că le ai dus din codru 'n codru ?

Repa se scărpină după ureche.

— Mai știi ? Apoi, după timp de tăcere, urmă : dacă m'ași duce să stau de vorbă cu el ? Poate că nu-i lucru prea de spaimă.

— Du-te, zău du-te... îi răspunse nevasta și ia cu tine măcar o rublă. Știi bine că nu te poți duce la el fără câteva parale.

Repa scoase din ladă o rublă și o impunse drept la scriitor.

* * *

Scriitorul, ca holteiu, nu locuia casa întregă ci parte din o casă în care stăteau patru familii. Clădirea ieră de piatră în apropierea unui iaz. Jolzikiewici avea două încăperi. În una ieră numai paie și o pereche de ghete, a doua îi iera odae de culcare și salon. Un pat, rar așternut, cu perine fără fețe, așa că le ieșiau ful-

gii prin rupturi; o masă lângă pat și pe masă o călimară, condeie, condici, mai multe fascicole ale romanului „*Isabela Spaniei*“, două gule murdare, un borcan cu pomadă, țigarete, o candelă într'un vas de tinichea, cu muște înecate în seu topit.

Lângă fereastră atîrnă o oglindă mică; în dreptul ferestrei, un dulap în care se afla toată hăinăria: pantaloni de felurite colori, giletce de colori ciudate, cravate, mănuși, ba chiar și un cilindru (pălărie naltă) pe care îl punea numai la zile mari, mai ales când avea să se ducă la reședința județului.

Afară de acestea, în timpul când se petreceu istoria noastră, și masa ieră încărcată de vestimente.

Scriitorul stă culcat în pat și citia romanul între toate ales.

În aceste clipe o durere chinuitoare simția la partea mușcată.

Astfel, citirea Isabelei de Spania, marea lui plăcere, în loc de a-i micșora, dimpotrivă îi mări nu numai durerea fizică dar și tristețea ce 'l cuprinsese de la întâmplarea cu dulăul.

Iera pradă frigurilor și de-abia putea să 'și adune gândurile. În unele clipe se cufundă în câte o cugetare gravă: citea tocmai cum tînărul Ser-rano sosia la Escorial, acoperit de răni, după izbînda lui împotriva Carliștilor. Tînăra regină Isabella, îl primiă foarte emoționată și foarte palidă. Muselina i se sălta pe sini.

— Generale, ești rănit? întrebă ea pe Ser-rano cu glas tremurător.

Sărmanul Jolzikiewici își închipuia că ieră rănitul Serrano.

— Aoileo ! aoileo ! sunt rănit ! rănit ! repetă el cu glas înăbușit ; iartă-mă, regină...

— Odihnește-te, Generale... Stai jos ! Stai jos și povestește-mi isprăvile vitejești...

— Să povestesc, da, să stau jos nici odată ! exclamă disperat Serrano. Iartă, regină ; blestematul de Krutcek, vreau să zic, don José... aoileo ! aoileo !

Durerea îi alungă visul. Serrano se uită în juru-i, pe masă pălpăie sfîrlind candela, de vreme ce musca plină de seu a început să ardă, pe când alte muște se plimbă pe pereți.

— Sunt dar în odaia mea, precum văd... și nu la Escorial... Și nici o regină Isabela !

Jolzikiewici se întoarce la realitate, se ridică, își moae batista în cana cu apă de lângă pat și își schimbă compresa. Apoi se întoarce cu fața la perete și adoarme sau mai drept, ațipește. Acum din nou se vede, nu în vis, dar aievea, în trăsură anume ducându-se la Escorial.

— Scumpe Serrano, iubitul meu, îți voi îngriji rănilor cu mâinile mele...

Serrano își ia seama stării nesigure. Cum să nu se supuie stăruinții afectuoase a Reginei ? Dar iarăș cum să se hotărăscă a-i arăta locul rănii !

— Nu, nici odată, nu...

Sudoare rece îi înrouează fruntea.

De odată regina se face nevăzută, căci ușa se deschide sgomotos și pe prag se ivește don.

Josue în persoană, vrăjmașul de neîmpăcat a lui Serrano.

— Ce vrei și cine ești tu? întrebă Serrano.

— Eu sunt, Repa, zice cu glas înăbușit și sfios, don Josue.

Jolzikiewici se deșteaptă din vis. Se vede încă la Escorial, dar în odaia lui; flacăra candeliei pălpăie abia, musca tot mai sfîrîie în seu și scapără scânteii albăstrii; în privazul ușii stă Repa și... în urma lui... grozavă vedenie! Condeii lui cade dintre degete; în urma lui Repa se încondeiază botul și spinarea flocoasă ale lui Krutchek dulăul!

Jivina aceasta fuigeră cu ochii pe Jolzikiewici și pare a-i ride... Sudori mari din belșug îi năvălea pe la tâmpile și gândul trăsător îi trece prin minte: Repa a venit să 'mi sfărîme coastele.

Și uite-i și câinele, gata cu colții...

— Ce vreți, voi amândoi? le strigă scriitorul infrișat.

Repa însă pune pe colțul mesei o rublă și rostește blând.

— Domnule scriitor... sunt eu... vin să... Știi, cu recrutarea...

Incredințat că nu i se va întâmpla nimic rău, o face însă pe indignatul și strigă mânios:

— Ieși afară! afară 'ți zic!

Dintr'un salt e jos din pat și vrea să se repeadă la Repa, dar iată'l că simte durerea de viteaz Carlist, atât de sfredelitoare, în cât scoate un: aoileo! din adâncu-i...

CAPITOLUL III

Eureka !

Rana se făcà rea.

Văd pe ferecătoarele mele cititoare înduioșându-se în privința eroului meu. Dar, mai înainte ca vre-una din ele să se apucé a vărsa lacrimi ferbinți sau să leșine, mă grăbesc să spun că eroul n'a murit din rana aceasta. Dimpotrivă, ursita lui este să trăiască multă vreme încă. De altmintrelea dacă muria, mi-aș fi rupt condeii și mi-aș fi oprit aci povestirea.

Așa dar, rana se făcea rea. Inșă chiar inflamațiunea avu pentru scriitor urmări neașteptate și de folos de netăgăduit.

Boala îi scăpă creerul de idei caraghioaze ; cugetarea i se făcu mai limpede și putu să se încredințeze că pân' aci lucrase și făcuse ca un prost.

Mă rog, auziți numai decăt :

Scriitorul spusese că va pune mâna pe nevasta lui Repa : nimic de mirat în privința aceasta. Ispita iera prea mare, fiindcă femei ca dînsa nu iera alta în tot județul Osłowici. Acesta iera și motivul care 'l înboldise să se scape de Repa. Căci, dacă găsia mijlocul să 'l înroleze, nu mai avea de cât să meargă înainte.

Ori-cum nu iera tocmai ușor lucru să 'l facă să primească a fi înlocuitorul băiatului judei. Un scriitor e o putere, nici vorbă ; și pan Jolzi-

kiewlci iera așa printre toți scriitorii satelor. Din nenorocire nu el hotărâ cel din urmă în consiliul de recrutare. Pe deasupra autorităților locale, iera comisiunea militară, Șeful județului și Șeful Jandarmeriei. De altfel ce rău ar fi fost a se da armatei un soldat ca Repa, în locul feciorului lui Burak ?

— „Să zicem că l'am înscris în tabloul de recrutare. Pe urmă ? se întrebă simpaticul meu erou. Tabloul va fi revizuit. Și fiindcă trebuie să avem extractul de naștere, atunci... de ! N'o să i se poată pune lacăt la gură ; totul se va descoperi ; eu voi fi dat afară și eată sfârșitul întregii mele fericiri !

Oamenii cei mari, ei chiar fac prostiile cele mai mari supt boldul unei patimi ; și tocmai măreția lor reșade în faptul că știu să se oprească la timp.

Jolzikiewici își zise că, promițând lui Burak să înscrie pe Repa în tabloul de recrutare, făcuse întâia prostie ; ducându-se la Maryssia și luând-o cu asalt, făcuse a doua prostie, în sfârșit, amenințându-i bărbatul cu recrutarea, făcuse și a treia prostie.

Jolzikiewici putea însă să se lase de planul lui acuma când și'l stropise cu propriul sânge ?
— Niciodată !

Dimpotrivă, la dorul lui după Maryssia se adăogă și acela de răzbunare asupra câtor trei ! Repa, nevasta și călnele, — și ei se jură că avea să-și răzbune.

De aceia mi se puse pe gândit în tot timpul zilei și își schimbă planul. A doua zi se gândi

iar și schimbă altfel planul ; în a treia zi, în sfârșit, îl mai schimbă odată. Și... știți la ce ajunse ? La nimic ! În a patra zi, un om trimis la orașul Osłowici, îi aduse talion, pe care la moment și-l aplică la partea rănită. Și vedeți efect minunat al plasturelui ? De abia și'l pusese, și .. strigă :
— *am găsit !*

Drept e că... găsisese...

CAPITOLUL IV

pe care l'am putea numi : al leului prins în cursă

La câteva zile după descoperirea scriitorului, Judele Burak, consilierul comunal Gomula și vornicul Repa se aflau la un loc în cârciuma satului :

— Ajunge-atâta vorbă, așa în vânt zise judele ridicând paharul.

— Și eu; vă spun că Franțujii n'or să se lase bătuti de Prusaci, strigă Gomula, trântind cu pumnul în masă.

— Firește, numai că Prusacul e viclean nevoe mare... rosti Repa.

— El și ? ce va să zică adevărat asta că e viclean ? Turcul o să dea ajutor Franțuzului și Turcu-i neam de oameni tari de cerbice...

— Taci că nu știi nimic : al mai tare e Harubanda (Garibaldi).

— Cum ziseși ? Harubanda ? Da de unde'l scoseși pe ăsta ?

— Nu l'am scos eu. Ori nu știi că plutea pe Vistula cu oaste multă ? Dar berea din Varșo-

vla nu i-a mers la lingurică și atunci s'a întors în țara lui, unde-a fi mai bună, așa socot.

— Ce tot bați câmpii, mă omule? Pentru mine orice Șvab e un ovreiu.

— Dar Harubanda nu-i Șvab.

— Da ce-i? rege?

— Ce hoț mai ești!

— Nu ești mai hoț ca noi...

— Ei, uite fiindcă ești hoț, adică șiret cum am zice, spune-ne mă rog ție, cum îl chemă pe strămoșul nostru ăl dintăi?

— Cum? Adam, ce naiba!

— Bine, Adam, ca nume din botez. Dar silitatea lui? (numele de familie).

— Asta n'o știu.

— Vezi că eu o știu: îl chema Adam dela Biblie.

— Fugi că spui gogoși!

— Cum? nu vrei să crezi? Dar se cântă!

Ce spui? Atunci așa e, poate.

— Ia lăsați și mai bine beți, rosti judele.

— În sănătatea dumitale, Cumetre.

— În a dumitale.

Câte trei dădură paharele de dușcă. Dar fiindcă stăteau de vorbă pe timpul războiului Franco-German, consilierul Gomula se întoarse la politică.

— Ci las-o bre și să bem, strigă Burak, după puțină tăcere.

— Noroc.

— Mulțămim.

— În sănătatea dumitale.

Băură iar și fiindcă iera arak, Repa care 'și

dăduse paharul repede pe gât, îl puse cu zgomot pe masă.

— Bun mai e arak-ul ăsta !

— Mai bea, băete... îl zise Burak.

— Toarnă.

Repa se făcea din ce în ce mai cărămiziu iar Burak nu pregetă să-i tot toarne mereu.

— Dumneata de-o pildă, rosti Burak către Repa, că ești în stare să ridici c'o mână dintr'odată un sac cu mazăre și să ți-l pui pe umăr, uite, eu mă prind că ți-ar fi teamă să te duci la războiu.

— Mie, teamă ? De este să mă bat, mă bat.

— Unii, mici, piperniciți, și te uiți la ei că sunt înimoși... zise și Gomula. Alții, cât niște brazi și-i vezi că dau bir cu fugiții.

— Nu-i așa ! strigă Repa. Eu nu dau bir cu fugiții.

— De ! Iaca ce n'am jură ! rîse Gomula.

Repa îi arătă cinstitul puma și strigă :

— Și eu îți spun că dacă ți-ași da una în răs-crucea pieptului, ai cădea bucăți ca un poloboc vechiu.

— Măre taci !

— Vrei să cerci ?

— Haide — haide, luă cuvânt judele : s'ar zice că vreți cu dinadinsul să vă luați la bătae. Ia mai bine trageți-i câte-o dușcă !

— Și-i traseră.

Dar Burak și Gomula numai cât își muiau buzele în paharul lor, în vreme ce Repa cum îl punea la gură îl și deșertă : acumă, mai ales, ochii mai să-i iasă din cap.

— Ia pupați-vă, roști judele.

Sărutând pe Gomula, Repa izbucni în plâns, —semn că se trecuse cu dedechiul.

După puțină tăcere, el începu să se plângă că pierduse un vițel cu vr'o cincisprezece zile în urmă :

— Și ce vițel! ce vițel! Eaca mi l'a luat Dumnezeu!

— Ia nu'ți mai face inimă rea, zise Burak. Ascultă mai degrabă ce-am să-ți spun eu. Scriitoru' nostru a primit o hârtie în care scrie că pădurea boerului va să fie împărțită la țărani.

— Foarte cuminte lucru, zise Repa. Nu boeru a semănat-o de-a crescut.

Stătû câteva clipe tăcut, apoi începû :

— Și ce vițel! of! ce vițel mai ieră! De l'ați fi văzut cum se repezia la vacă, știi, cu capul în burta ei și cu atâta putere că săria 'napoi ca mingea! Ei uite, și când i-a fost să moară, așa s'a repezit... și...

— Scriitoru' a zis că... urmă Burak.

— Da ce'mi pasă mie de ce-à zis scriitoru, dumitale! strigă Repa, mânios. Il scuipe pe scriitoru' dumitale.

— Uite ce, Repa, e mai nimerit să nu te pui cu dînsul și să nu vă certați amândoi. Haide, bea.

Beură. Repa păru a se fi liniștit. Iși schimbă locul.

În clipa aceasta ușa se deschise și în prag se ivi șapca verde a scriitorului, nasu-i întors în sus, bărbuța-i ca de țap.

Repa își avea căciula pe cap. Și o luă repede și-i făcu vînt supt masă.

— Bună ziua... îngăimă el.

— Judele e aci? întrebă scriitorul.

— Aci, răspunseră trei glasuri.

Scriitorul se apropiă de masă.

Atunci și alergă șmil cărciumarul aducînd un pătărel cu arak.

Joizkiewiczii îl mirosii, se strîmbă și șezu. Tăcere adîncă se întinse.

Gomula o rupse înfi.

— Pan scriitorule, începu el.

— Ce poștești?

— E adevărată vestea cu pădurea?

— Adevărată; trebuie însă să iscălească toți din comună cererea.

— Eaca eu n'am s'o iscălesc, strigă Repa cu vădit desgust instinctiv, firesc tuturor țăranilor când e vorba să semneze ori să tragă cu degetul.

— Dar nimeni nu te îndeamnă. Nu iscălești, nu vei avea; eată tot.

Repa se scărpină după ureche în timp ce scriitorul se întoarce cu vorba spre jude și spre consillieri, zicându-le poruncitor:

— Cu pădurea e lucru hotărât. Fiecare însă va trebui să-și îngrădiască partea, ca să nu fie mai pe urmă ceartă și gâlceavă.

— Dar îngrăditura o să facă mai mult decât pădurea, rosti Repa.

Scriitorul nu-i luă vorba 'n seamă și merse mai departe:

— Guvernul a trimis bani ca să ajute pe ță-

rani la îngrăditura lotului fiecăruia. Așa, țărani își vor împărți nu numai pădurea dar și banii: fiecare va primi cel puțin cincizeci ruble.

La vorbele acestea Repa făcu ochii mari.

— Atunci, e altă găscă 'n sac. Iscălesc. Dar paralele unde's?

— La mine. Uite și hârtia, zise scriitorul.

Scoase din buzunar o foaie îndoită în patru, citi acolo nu știu ce, vorbe de neînțeles pentru cei de față; dar pe care le ascultau cu multumire par'că.

— Dacă Repa n'ar fi fost atât de trăsnit cu leuca, ar fi prins de veste șemnului ceși făceau judele și scriitorul.

După ce el sfinși mormăiala, scoase banii și rosti:

— Hai care din voi iscălește, întâi?

Judele, apoi consilierul semnară unul după altul.

Repa apucă tocul, la rîndul lui, dar Jolzikiewicz trase hârtia și-i zise:

— Poate că tu nu vrei... Nu'i nimeni legat să iscălească.

— Adecă de ce n'aș vrea?

— Șmil! strigă scriitorul.

Ovreiul se ivi la ușă.

— Ce pofteste pan scriitorul?

— Apropii-te și fii martor că ceea ce se face, de bună voe se face. Poate că vrei să te mai gândești, îi mai zise scriitorul, lui Repa.

Acesta semnase însă și făcuse și coșcogeamite pată de cerneală pe hârtie. Apucă apoi repede banii și-i strecură în sin.

— Încă nițel arak, Șmil.

Șmil se grăbi să aducă și toți se puseră pe beut.

Repa, cu mâinile pe genunchi, începuse a moțâi, când la dreapta, când la stânga cu capul, până ce se lungi jos lângă bancă.

— Doamne-al milei, mormăi și căzu în somn adânc, de plumb.

Nevasta nu veni să'l caute fiindcă știa din alte dăți: de'l găsia beat ieră în primejdie să fie bătută și deci îi iera teamă... A doua zi, nu-i vorbă, Repa îi cerea iertare cu tot dinadinsul și-i sărută mâna chiar; dar nu ieră chip să-i fi zis ceva după ce băuse. Când ieră treaz nu numai nu se atingea de dînsa, dar îi arăta dragoste.

Toată noaptea o trecu dormind pe scândurile cârciumii și se deșteptă când răsăria soarele.

După ce se frecă la ochi își dădu seama că nu ieră acasă ci tot la cârciumă, nici în încăperea în care beuse, ci în cea pentru toată lumea.

— În numele Tatălui, Fiului și Sfântului Duh, rosti el.

Se mai uită în juru-i. Pe o fereastră soarele năvăliă umplînd odaia cu raze; lângă alta, Șmil, cu talăsul de gât se rugă. Se clătina cu fața spre perete și își zicea rugăciunea cu glas tare.

— Șmil: Cap de câine! îi strigă Repa.

Șmil nu se întoarse, ci urmă să se roage și să se plece zidului.

Atunci Repa începu să se caute în sin, gest obișnuit al fie-cărui țaran care și-a făcut noaptea la cârciumă. Cătând, dădu peste bani.

— Doamne sfinte! Ce-i asta? De unde's?
 În timpul acesta Șmil își sfirșise rugăciunea,
 își scoase talăsui și se dusesese să'și pue bine lu-
 crul sfint.

Liniștit și serios se întorcea acum.

— Șmil!

— Ei, ce vrei?

— Ce e cu banii ăștia?

— Te faci că nu știi? Te-ai învoit cu judele,
 aseară, să faci armată în locul băiatului lui. Ai
 iscălit hârtia și el ți-a dat banii.

Repa se făcu ca ceara.

Își aruncă jos căciula, căzu și el și începu să
 se văicărească de se cutremurau geamurile.

— Hai, cară-te de-aci, soldat, îi zise Șmil,
 rece.

*

După o jumătate de ceas Repa se află în fața
 casei lui. Nevasta ieră în pregătirea cinei. Au-
 zind poarta scârțîind, îl ieși în întâmpinare.

— Veniși, bețivule, începu ea, ca să'și o-
 priască îndată vorba dacă-i văzû chipul pierit:
 ieră de necunoscut. Ce 'ți-e, bărbate? îl întrebă
 cu grijă.

Repa intră, șezu și rămase locului câtăva vre-
 me fără să fie în stare să îngăime un cuvîn-
 țel.

Nevasta îl tot întrebă mereu, până ce el iz-
 bucni:

— M'am vândut!

Ea prinse-a se boci, copilul hal și el; Krut-

cek, de lângă ușa unde stă culcat, se puse și el pe urlat, așa de jalnic, că vecinii alergară pe la poarta lor, cu lingurile în mână, întrebându-se din ochi...

— Iar a început ?

— Nici vorbă c'a bătut-o iar..

În timpul acesta biata Repova plângea mai cu foc de cât dânsul fiindcă îi ieră mai drag decât ori ce pe lume.

CAPITOLUL V

**În care cunoaștem cum se împarte dreptatea
în satul Cap-de-Oale.**

A doua zi ieră ziua de ședință a tribunalului comunei. Consilierii comunali se strânseseră toți. Lipseau numai reprezentanții boerimii mari și mici, dintre cari unii ierău în acelaș timp și consilieri județeni.

Acești câțiva își însușiseră principiul politicii engleze, al *abstențiunii* predicat de renumitul orator John Bright. Faptul acesta însă nu înlătură înriurirea claselor cultivate asupra soartei comunei.

Dacă vre'un membru al acestor clase avea vre'o afacere înaintea consiliului, ruga pe Jolzkiewici să vină să'l vadă în ajunul ședinței. „Intellectual“ și el, îi punea dinainte o sticlă de rachiu și mezeluri, îl cinstea c'o țigară bună și-i spunea afacerea, ori îl opriă la cină poftindu'l să se creadă „acasă la el“.

— Șezi, te rog șezi, i se zicea.

Jolzikiewici se așeză, mîncă și a doua-zi zicea, ca într'o doară, judelui.

— Ieri ieram la cină la Miedziszewski, la Skorablewski, la Osmuzinski; au fete de măritat și, înțelegi dumneata...

Pe timpul cinei Jolzikiewici stă foarte cuvințios, mîncă din toate felurile de bucate, necunoscute lui, însă cu simplitate ca să facă întocmai ca ceilalți. Iar, când se purtau cu el familiar, el lăsă să se vadă că acest lucru nu-i prea plăcea.

La urma urmei ieră om foarte la locul lui, pretutindeni unde se găsea; de aceea nici nu putea fi sfios, undeva. Se amestecă în vorbă, din când în când cu câte-o aluziune, aci cu privire la prefectul județului, sau cu privire la distinsul colonel cu care jucase cărți în ajun.

Ca să spun adevărul, el știa să facă a se înțelege că ieră în intimitatea tuturor persoanelor însemnate din județul Osłowici.

Lua el seama une ori că, pe timpul laudei lui, cutare doamnă se uita cam ciudat în farfurie, dar credea că ieră anume fel de-a fi, în lumea mare.

Se cam mira iarăși intrucâtva că, după cină, câte-un boerănaș, fără să aștepte a'și lua de la sine rămas bun, îl bătea pe umăr și-i zicea:

— Hai, mergi sănătos, pan Jolzikiewici...

Credea că și aceasta iera un obicei de lume. În clipa când pleca, știa că stăpânul casei, pe când îi stringea mîna, îi strecură o hîrtioară mătăsoasă. După ce-i da drumul în buzunar, nu întârzia să zică:

— Date fiind relațiunile dintre noi, aceasta ieră de prisos... Cât privește afacerea dumitale, poți fi liniștit...

Ținându-se seama priceperii afară din cale a lui Jolzikiewici, treburile comunei ar fi mers cât mai bine cu putință, dacă oare cari împrejurări nenorocite nu le-ar fi pus une-ori piedică : el lua cuvîntul numai spre cercetarea unor anume afaceri, lămurind tribunalului în ce chip trebuia să privească lucrurile din punctul de vedere judecătoresc. Cât despre celelalte afaceri, mai ales de acelea pentru a căroră deslegare nu mijlocea de mai înainte nici o hărtioară mătăsoasă, el le lăsă în plata Domnului,—adecă la priceperea judecătorilor : în tot timpul cercetării lor sta mut și nemișcat, spre marea neliniște a consilierilor cari se simțiau ca fără cap.

Din boerime numai pan Floss, proprietar al Micei Postepovici, fusese la început judecător la Tribunalul comunei și dovedise că ieră de datoria intelectualilor să facă parte din Tribunal.

Boerimea îi luă în nume de rău aceasta. Ea bănuî pe pan Floss că ieră *roșu*, după cum de altfel numele lui îl arăta.

Țăranii cu spiritul lor democratic, ziceau că boerul nu trebuia să fie alături cu ei pe băncile tribunalului. Dovada cea mai bună ieră că ceilalți „domni” stăteau de-oparte.

De altfel, țăranii puteau imputa lui Floss că nu iera neam de boer de baștină. Pe urmă, el nu-i ieră nici lui Jolzikiewici la inimă, fiind că nu căutase să și-l câștige prin câteva monezi sunătoare.

Intr'o zi consilierul Floss îi porunci lui Jolzikiewicz să tacă și pricinui nemulțumire tuturor sătenilor. Și atunci el pândi o zi când ierau toți consilierii de față și-i spuse verde 'n ochi :

— Pan Oscierzinschi, Pan Scorabiewschi, de pildă, sunt boeri de neam, nu dumneata !

Când auzi Floss vorbele acestea el, care tocmai cumpăraseră încă o proprietate, sculpă în spre toți și lăsă comuna comunei, după cum altă dată făceau cu orașul lăsându-l orașului.

„Și-a luat plata“ ziseră boerii ; dar spre a'și îndreptăți principiul neintervenției, adăogară proverbul : „ori ce-ai fi făcut, mojicul rămâne tot mojic“.

Așa consiliul comunei, nemaî turburat fiind de amestecul intelectualilor, descurcă treburile după cum se pricepea. Și punea în aceasta toată pătrunderea de Cap-de-Oaie, pe care o socotia tot atât de îndestulătoare pentru sat după cum Parizienii și-o cred pe-a lor pentru Paris.

Se știe mai presus apoi că simțul practic sau mai bine numita cumiinție a țaranului, prețuește mai mult de cât nu știu care inteligență a claselor cultivate.

Cât privește că locuitorii acestui ținut au bun simț înăscut, îmi pare de prisos s'o mai dovedesc.

Proba de altfel ne-o va da ședința de care vom vorbi :

Se discuta cestiunea de a se ști dacă comuna ierá plecată să facă un drum până la Osłowici, pe propriul ei teren ori să plătească ait teren. Proiectul nu părea pe placul părinților sortari a-

dunați aci și unul dintre senatorii locali își arată nemerita idee că drumul nu era trebuincios, fiindcă se putea prea bine trece peste ogoarele lui pan Scorabiewski.

De ar fi fost față pan Scorabiewski la această ședință, ar fi avut poate ce zice împotriva unei asemenea considerațiuni de interes public, însă nu era aci, fiindcă și dânsul era părtașul sistemului neintervenției.

Proiectul dară ar fi fost cu siguranță primit obștește, dacă pan Jolzikiewici n'ar fi fost cu o zi mai înainte poftit la cină la Skorabiewski. Scriitorul, în timpul mesei povestise stăpânei casei scena zugrumării a doi generali spanioli, la Madrid,—fapt pe care'l citise în „Regina Isabela a Spaniei“.

În clipa când stă să plece, pan Jolzikiewici simți în mână hârtioara mătăsoasă. Prin urmare, în loc să sprijinească propunerea senatorului, lăsă din mână condeiul, ceea ce însemna că voia să vorbească :

— Pan scriitorul vrea să spună ceva, strigă un glas.

— Iau cuvîntul spre a vă spune că sunteți niște vite păcătoase, rosti el cu nepăsare.

Puterea acestui discurs parlamentar deși foarte scurt, fu așa de mare, argumentul atât de hotărîtor, că administratorii satului Cap-de-Oaie începură a se privi cu neodihnă și a se scărpinga după nobilele lor urechi. Gestul acesta arăta dorința lor de a pătrunde bine ideile oratorului. În sfârșit, după îndelungă tăcere, unul dintre consilieri întrebă :

— Ei, cum e dar?

— E că sunteți nerozi...

Se prea poate, zise altul.

— Ogoarele, ogoarele... rosti altul.

— Primăvara, e peste puțință să treci dealungul lor.

Observațiunea aceasta plină de judecată sănătoasă închise chestia, ca și cum n'ar fi fost în discuțiune ogoarele lui Skorabiewski... Se primi dar proiectul dela început și se puseră pe socotirea cheltuelilor de croire a drumului, potrivit memoriului aflat la dosar.

Spiritul de dreptate iera atât de puternic la consilierii Capului-de-Oaie, că nimeni nu se putu scăpa de contribuție, afară de Judele și de Gomula care și luară răspunderea supravegherii lucrărilor.

Totuși trebuie să primim a zice că devotamentul Judelui și al lui Gomula, ca ori ce tact de merit, iscase oare care invidie printre ceilalți consilieri și chiar protestarea unuia dintre ei, care, întrebă arătându'și colții:

— Dar dumneavoastră, mă rog, de ce nu vroți să dați din pungă ca ceilalți?

— De ce ne-am arunca degeaba paraua, de vreme ce prea ajunge banul vostru? răspunse Gomula.

Argumentul iera din acelea cărora nu le putea răspunde nu numai bunul-simț al Capului-de-Oaie, dar însuși un spirit superior din oricare țară.

Cel ce întrerupsese, păstră câteva clipe tăcere și pe urmă zise cu convingere:

— Pe viața mea, eaca așa e...

Treaba se încheia dar și ierau să treacă la cercetarea altora, la rând, când o întâmplare de neînchipuit întrerupse lucrările consiliului.

Ușa se deschise și doi porci adolescenți dădură năvală fără nici o socotință dreaptă. Incepură a cutreera încăperea, a grohăi și a se strecura printre picioarele consilierilor lovindu-se de ele.

Fără îndoială trebuia să se opriască mersul sfătuirilor. Toți legiuitorii se puseră să alunge pe nepoftiții musafiri cu strigătele: huideo! ho! afară! dihăanii murdare!

Incolțiți din toate părțile, tinereii porci se hotărâră să-și caute scăparea între picioarele scriitorului, unde, în mișcarile lor, pătară cu verde mocirlos pantalonii noi de-un cafeniu deschis. Pe urmă, oricât se strădui să spele petele cu apă și cu săpun de glicerină, frecând-o cu perioara lui pentru dinți, fu în zădar: petele rămaseră în țesătura stofei.

În sfârșit, datorită energiei și hotărârei ce totdeauna caracteriza pe reprezentanții Capului-de-Oae, alungarea porcilor se făcu: ei fură apucați de gaibele de dinapoi și cu toată vicia lor protestare, aruncați din sală.

Se luă iarăși dar firul treburilor.

Ordinea de zi arată afacerea unui sătean numit Troda împotriva lui pan Floss pe care'l cunoaștem: boii lui Troda păscuseră o noapte întreagă scăpați într'un trifoiu a lui pan Floss; de mult ce mâncaseră, își dăduseră sufletul, dimineața.

Desnădăjduit, Troda supusese judecării consilierilor trista întâmplare, cerându-le să aplice legea.

Tribunalul după ce cu multă luare aminte cercetase plângerea, ajunse repede la deslegarea: deși Troda cu bună știre lăsase boii în trifoiul lui pan Floss, boii nu și-ar fi umflat pântecul și s'ar fi bucurat încă de-o bună sănătate, dacă locul lui pan Floss ar fi fost semănat cu orz sau cu grâu, în locul trifoiului. Plecând dela acest principiu și urmându'l în chip logic cât și legiuit pe calea celui mai scurt adevăr, înaltul Tribunal hotărî că pricina morții boilor nu lera pasul lui Troda ci trifoiul lui pan Floss. Pe temeiul acesta, pan Floss fu condamnat să plătiască lui Troda prețul boilor și ca amendă să verse casei comunale cinci ruble. Totuși, în caz când condamnatul nu s'ar supune la plata boilor suma va trebui cerută evreului Sveine, arendaș al lui Floss.

Se mai cercetară și alte afaceri. Acelea, în cari inteligența genială a lui Jolzikiewici nu intervenia, aveau o rezolvare foarte simplă, datorită judecării pripite a sătenilor și spiritului lor de dreptate bine cunoscut. Astfel, pe temeiul principiului de ne-intervențiune înfiat de clasele cultivate, pacea și dreptatea domniau în Adunare, deoparte lăsând câteva observațiuni puțin plăcute privitoare la împričinați și prin cari judecătorii mai intrerupeau monotonia ședințelor.

Reeșă de aci că toate afacerile se deslegau în așa chip că amândouă părțile protivnice, aceea care câștiga ca și aceea care pierdea pri-

cina, ierau puse la plata unei oarecare sume pentru cheltueli de birou. Felul acesta de orînduire, se potrivîa cu dorința Tribunalului de cari țineau judele și scriitorul și în acelaș timp putea și trebuia să îndepărteze pe chițibușari : aceasta avea ca urmare de a înălța moralitatea comunei, la care lucru, s'o spunem în trecere, au ținut în zădar filozofii veacului al XVIII-lea.

Mai presus, iera încă o împrejurare care făcea trebuincioasă înmulțirea amenzilor : în condica lor se trecea numai jumătatea sumelor plătite pentru cheltueli de birou ; cealaltă jumătate ieră „pusă bine“, pentru cazuri neprevăzute care puteau să se întâmpile judeului, scriitorului sau consilierului Gomula.

După afacerile civile, veni rîndul celor corecționale. Se dădu poruncă paznicului să aducă pe preveniți.

E de prisos de a mai arătá că comuna Cap de Oale obișnuia sistemul deținerii moderne potrivit cerințelor civilizațiunii : ieră sistemul celular care n'ar putea îngădui nici o critică.

Se poate vedea și astăzi încă grajdul judeului împărțit în patru despărțituri. Inchiși sunt puși la un loc cu anume animale pe care tratatul de zoologie elementară le definește așa : „porcul e animal numit astfel fiindcă e murdar și fiindcă din pricina acestei murdării, natura l'a lipsit de coarne“.

Cu chipul acesta inchiși erau în o tovărășie care, fără îndoială nu putea să le turbure meditațiunea în privința crimel făptuite și a căinții lor.

Paznicul se duse numai decât să caute pe cei doi vinovați, pe care îi și înfățișă Tribunalului. Afacerea ieră din cele mai delicate.

Unul, „Romeo“, așa—numitul Wach Rechnio, cealaltă „Julietta“, așa numita Basca Zabanca, ierau slugi la un proprietar,—el, argat; ea, la de toate... De ce să ascundem lucrul? Se iubeau și nu puteau trăi unul fără altul. Dar curând gelozia le turbură legătura. Julietta prinsese într'o zi de veste că Romeo al ei stătuse prea mult de vorbă cu altă femeie. Din aceea zi deatuncea, sărmana Julietta aștepta mereu prilejul când să se răzbune pe necredinciosul.

Într'o seară, pe când Romeo se întorsese dela câmp mai degrabă ca de obicei și cerea cu stăruință să mănânce, Julietta se necăji atât de mult încât își luă inima în dinți și începu a se răfui cu el cu lovituri cu lingura, pe care și dânsul i le întorcea fără greș.

De altfel, urmele loviturilor se vedeau tot atât de lămurit pe frumosul chip al Juliettei ca și pe nobila frunte a lui Romeo, la el mai vădite încă.

Tribunalul avea dar numai să constate faptele și să caute de care parte iera vina, deci a se ști care trebuia să plătească celuilalt prețul necredincioșiei și care pricinuisce cearta.

Spiritul primejdios al țărilor occidentului nu străbătuse încă în creerul sănătos al judecătorilor Capulul-de-Oaie. De aceea judecătorii priveau cu dispreț ideile de emancipare a femeii, foarte protivnice civilizațiunii slave și le păru trebuitor să dea mai întâi lui Romeo cuvântul.

Acesta, cu mâna pe fruntea-i care îl durea, începu :

— Domnilor Judecători, căteaua aceasta mă chinuește nu de puțină vreme. Așa, mă întorceam acasă ca om de ispravă, într'o seară ; ea-t-o că'mi zice: ce vîi să faci aci, puiu de cîne ? Stăpânul nu s'a întors și tu, la de-agata ? O să mănânci, o să te culci după sobă, și o să stai cu ochii răi sgâiți la mine. Eu, ca să vă spun adevărul, nici odată nu m'am uitat cu ochi răi la dânsa. E drept, că ea m'a văzut cu altă față, când îi ajutam să scoată apă din fântână : eacă de ce mi-o coceă. Eu nu ziceam nimic, atunci poftim că mă pomenesc cu castronul aruncat dinainte, că mai să se verse borșul pe mine. Ca să vă spun tot, nu mi-a dat pace să mănânc și a început să mă hărțuiască cu vorba, să mă înjure chiar, până ce n'am putut s'o mai rabd. Puiu de cîne, amăgitorule ! ticălosule ! porcule ! Și dă-i, și dă-i !... Când am auzit-o că mă face și porc, n'am mai putut înghiți și atunci i-am tras un pumn în obraz. Ea începu să mă desmierde cu linguroiul... tocmai în frunte... și mereu în frunte... așa că...

Dar aci ideala Julietă își pierdu răbdarea. Strinse din pumni, și îndreptând pe unul spre nasul lui Romeo, îi strigă foarte însemnător :

— Minți, odraslă cînească ! latri !

Și isbucni în plâns.

Iar întorcându-se către judecători zise :

— Buni judecători, sunt o biată orfană și vă rog să vă fie milă de mine. Nu lângă fântână l'am prins cu ailaltă. Crăpa-r-ar amândoi !... „Des-

frânatule, i-am zis, n'a fost d'ajuns că mi-ai spus că'ți sunt dragă, îmi și mai dai pumni în coaste! Of! crapa-r-ar! Să i se usuce limba'n gură!—Și nu cu linguroiul i'am dat în frunte, ci numai cu o cratiță". Of! soarta mea amară! amară soartă! Soarele ieră sus încă și el, fuga acasă să ceară să crape! I-am zis atunci cu binișoru: ticălosule, stăpănu-i tot la câmp și tu ai venit să cei demâncare! Nici nu l'am înjurat, nici porc nu l'am făcut. Dumnezeu și toți sfinții lui martori sunt și dracul să-l ia pe porcul ăsta!

Judele nu mai putu să rabde și o chemă la ordine.

— O să'ți tacă odată fleoanca, blestemat-o? Tăcere se făcù, în timpul căreia judecătoria se gândiră la o împăcare. Și, duioasă hotărâre! nu condamnară pe nici una din părți la amendă, însă, spre a ține sus prestigiul justiției și spre a da pildă tuturor amorezaților din Cap-de-Oaie, stabiliră închiderea împričinaților pe timp de douăzeci și patru ore în grajd cum și de-a plăti fiecare pentru cheltueli de birou, câte o rublă.

"Wach Rechio și Baska Zabianka, au plătit pentru cheltueli de biurou, câte-o jumătate rublă fiecare". Semnat: Jolzikiewici.

Afacerea aceasta încheiă ședința consiliului. Pan Jolzikiewici se ridică, își mai văzu de pantalonii pătați și își trase 'n jos jiletca... Consilierii își luaseră deja căciulele, gata de plecare, când ușa se deschise de-o dată și'n prag se ivi Repa, soția și câinele.

Femeea ieră galbenă ca frunza uscată, trăs-

rile chipului ei frumos vădiau adîncă mîhnire, din ochii ei mari negri curgeau lacrimi.

Repa intră cu fruntea cerbicos ridicată în sus, dar cînd văzu tot consiliul strîns, își pierdu din siguranța de sine și rosti blînd vorbele obișnuite :

— Domnul fie lăudat.

— Până 'n veacul veacurilor, răspunseră consilierii într'un glas.

— Ei, ce cauți p'aci, îl întrebă cu asprime Judele, care, la început stînjînit, acuma își venise în fire.

— Ce cauți aci? repetă dînsul. Ori v'ați bătut amîndoi? Ce este?

— Lasă-i să vorbească, zise scriitorul cu nepăsare.

— Domnilor Judecători, începu Repa.

— Taci, taci, îl întrerupse nevasta. Lasă-mă să vorbesc eu, iar tu șezi colo.

Își șterse lacrimile cu șorțul, și cu glas tremurător de emoțiune începu a'și spune ce-avea pe inimă.

Dar cum? ce? venise ca să se plîngă împotriva Judelui, împotriva scriitorului? Cui și unde? Aceluiaș jude și acelaș scriitor?

— L'au luat, l'au dus la cârciumă, l'au mormit că-l dă nuștiu cîtă pădure și l'au făcut să iscăliască o hîrtie. El a iscălit; i-au dat atunci cincizeci de ruble, și fiindcă iera amețit s'a vîndut, și-a vîndut așa și familia. Dar, domni Judecători, un om beat nu știe ce face. La tribunal judecătorii desleagă de-o vină pe cei cari au greșit din beție, fiindcă nu știa ce face. Dar

Dumnezeule al milei, un om treaz s'ar fi vindut pe cincizeci de ruble? Fie-vă milă de mine, de dînsul, de copilul nostru! Ce-o să mă fac, nenorocita de mine, dacă rămân singură 'n lume fără bietul meu bărbat? Dumnezeu o să vă răsplătiască!

Plâns cu sughituri îi tăia vorba.

Repa începu și el să plângă și a'și suflă nasul cu mâna.

Consilierii păreau și ei, turburați. Se întrebară din ochi, uitându-se când la Jude, când la scriitor și neștiind cum să facă.

Nevasta se mai liniști însă și urmă:

— Bietul meu bărbat umblă acum ca un năuc. „Am să te omor, imi zice; am să omor copilul, am să dau foc casei,—dar soldat nu o să mă fac“. Vina mea este, păcătoasa de mine? Vina copilului este? Le-a lăsat toate, sărmanul; nu mai muncește ci toată ziua oftează, într'un ungher.

Toată nădejdea 'mi-e în dreptatea dumneavoastră... Sunteți oameni și dumneavoastră. Aveți și dumneavoastră copil și pe Dumnezeu în suflet. Nu ne lăsați să fim așa de obișduiți! Doamne Isuse Hristoase! Sfinta fecioară Marie! stăpâna noastră, păzește-ne!

Și se puse iar pe plâns!

În sfîrșit un consilier se hotărî să-și dea părerea!

— De!... asta nu-i tocmai cinstit lucru... Să îmbeți pe-un om și să'l vinzi soldat.

— Cu drept așa e, il sprijiniră și alți câțiva.

— Dumnezeu să vă miluiască, strigă Marissia, căzând în genunchi.

Judele simțindu-se că a greșit, consilierul Gomula și el, stînjiuți, se uitară la scriitor.

Acesta, tăcu până la sfârșitul vorbeii Marissiei și atunci se rosti către consilieri cu prefăcută bunătate!

— Ce prostuți mai sunteți!

Adâncă tăcere se făcu numai decăt.

Scriitorul, mereu stăpân pe sine urmă:

— În cod se spune limpede că oricine va viola un act de învoială semnat de bună voe va fi judecat de Tribunalul de războiu maritim... Și știți voi, dobitoace păcătoase, ce e un tribunal de războiu maritim? Nu-i așa că nu știți?

Tribunalul de războiu maritim este...

Și scriitorul trase din buzunar o batistă, își suflă nasul în ea și numai după această operație vorbi mai departe cu glas de funcționar nepăsător:

— Dacă nimeni dintre voi nu știe ce e un tribunal maritim de războiu, n'aveți de cât să vă puneți nasul la cercare și când vi'l vor jupui de piele, veți ști lucrul. Dacă se găsește p'aci un voluntar pentru serviciul militar, nimeni n'are dreptul să se amestece. Legământul e iscălit fiind de față martori, și nu mai e nimic de zis. Așa e jurisprudența,—pricepeți voi? Dacă nu mă credeți, căutați în cod și în comentariile lui și veți vedea. Cât e vorba că el a băut, asta n'are aface aci. Oare voi, neghiobilor, nu beți în fiecare moment și pretutindenți?

Dacă Themis însăși, în o mână cu cântarul și în alta cu sabia, ar fi ieșit de după sobă din odaia judei și s'ar fi arătat în mijlocul consilierilor, ea i-ar fi impresionat desigur cu mult mai puțin decât „Tribunalul maritim de război, Codul, Comentariile“ etc.

O tăcere apăsătoare iera în toată încăperea; și numai târziu Gomula, socotit de toată lumea ca un viteaz, ridică glasul:

— Eaca e-adevărat; când vinzi un cal, bel aldămașul; vinzi un bou, bel; vinzi un porc, bel; așa e obiceiul.

— Firește că așa e obiceiul și atunci după obiceiul, am băut și noi, zise la rându-i Judele.

Din acea clipă, consilierii prinseră inimă și care mai de care să-i zică lui Repa!

— Tu singur ai dat cep polobocului; trebuia să pul gura la vrană.

— Nu ești copil; știai bine ce făceai.

— Și apoi, nu la moarte mi te duci, omule!

— La urma urmei, n'ai de cât să tocmești și tu pe cineva să 'ți vadă de casă, să 'ți țină locul la câmp și lângă nevastă...

Toți consilierii se porniră pe ris la auzul glumei vesele.

Atunci scriitorul deschise gura și toți tăcură la moment.

— Nu e tot apoi. Voi nu vă pricepeți unde să vă amestecați și unde nu. Voi puteți și trebuie să vă amestecați în amenințarea lui Repa, că 'și va ucide nevasta și copilul, că 'și va da foc casei. Asta să n'o lăsați să treacă fără să

luați măsuri. Dacă nevasta lui Repa a venit să se plângă, trebuie să i se asculte plângerea.

— Nu-i adevărat! nu-i adevărat! strigă Marissia, în desnădejde. Nu m'am plâns de nimic; el nici odată nu m'a jignit cu ceva... Doamne Iisuse, o fi oare judecata a din urmă?

Dar Tribunalul nu dădu nici o luare aminte acestor tăgade.

Consilierii, în grija de-a apăra pe soția lui Repa și de-a-i împlini cererea, hotărîră să-i închidă bărbatul, în grajdul Judelui, timp de două zile și să'l facă să plătească două ruble și jumătate cheltueli de biuro.

De data aceasta Repa nu se mai putu ține și răcni că nu se va lăsa să fie închis, cât despre cheltueli de biuro, va da nu două ruble și jumătate dar cincizeci pe care i le-a dat judele:

Și după vorbă urmînd fapta, aruncă banii jos:

— Să ia cine vrea, tună el.

Mare gălăgie se făcu. Paznicul se aruncă pe Repa să'l ducă, dar acesta c'un brânci îl trimise cât colo! Paznicul se năpusti iar; nevasta începu să strige; unul dintre consilieri o luă de ceafă și o dădu afară, pumîind-o; alți consilieri ajutară paznicului să închidă pe Repa.

În timpul acesta scriitorul notă:

„Dela Repa o rublă douăzeci și cinci pentru cheltueli de cancelarie“.

Nebună de durere, sârmana Marissia se întoarse acasă.

Ea nu mai vedea înaintea ochilor; șovăia aproape la fiecare pas, ridică brațele și strigă.

Judele, care avea inimă bună, zicea cu toate acestea lui Gomula, pe când se îndreptau spre cârciumă :

— Oricum, mi-e milă de femeia asta. Dacă i-aș mai da pe lângă cincizeci de ruble o baniță de mazăre sau altceva ?

CAPITOLUL VI

Marissla la preotul paroh

Cred că cititorul a prins în de-ajuns și a apreciat planul genial al simpaticului meu erou.

Vă dați seama că pan Jolzikiewici ca să zicem așa, a făcut „marț“ pe Repa și pe nevastă-sa. Totdeauna e bine să mai spunem că greul nu ieră să treacă pe Repa pe lista de recrutare; greul ieră să'l îmbete și să'l facă să semneze de bună voe și să ia banii. Aceasta dovedește că scriitorul ieră foarte îndemănat și putea în viitor să joace un rol mare.

Judele la rându-i, ca unul care ieră hotărât să plătească cu opt sute de ruble un inlocuitor lui fiu-său, se simțea fericit că nu scosese de cât cincizeci din pungă, dând doar pe de-asaupra încă două zeci și cinci lui Jolzikiewici, care, se arătase pe atât de moderat pe cât fusese de genial.

Acum, că am intrat pe calea destăinuirilor, nu vă voi mai ascunde dece pan Jolzikiewici se îmbracă foarte „elegant“. Vedeți că eroul nostru ieră innamorat. Și să nu socotiți, vă rog, că nevasta lui Repa ieră obiectul flacării inimii lui.

Doamne ferește. Pentru dînsa aveà numai „pof-ta“, cum ziceà dînsul. Iera dar în stare de-a simți ceva mai „rafinat“ și mai „complex“.

Cititoarele mele și poate că și cititorii mei ghicesc că obiectul dragostei lui nu ierà alta de cât domnișoara Edwiga Skorabiewska! De câte ori când luna argintată se ridicà pe ceruri, pan scriitorul, nu'și luà, credeți, armonica, din care nu cîntà tocmai rău, se așezà pe lavița prinsă de zidul casei lui și cu privirea pierdută în direcțiunea proprietății Skorabiewski, cîntà cu glas melancolic :

Din zori de zi și până
Târziu, în noapte plîng.
Plîng fără încetare,
De disperări mă frîng...

Glasu-i se aruncà spre castelul Skorabiewski, în mijlocul tăcerii poetice a nopților de vară. Of-tînd jalnic, pan Jolzikiewici adăoga de fie care quatren distichul următor :

Of! lume, lume, lume rea
De ce otrăvești vieața mea!

Dar dacà vre unul ar voi să-i impute că iera prea sentimental, i-aș zice că se înșeală, fiindcă pan scriitorul ierà, ca orice om mare, ierà în-destul de inteligent spre a nu fi sentimental. În visurile lui domnișoara Edwiga îl apărea cu chi-pul Isabellei de Spania, în timp ce el luà înfățișarea lui Serrano.

Dar fiindcă realitatea nu se potrivește cu vi-surile, omul acesta de fier se înșela amar.

Intr'o seară pe când se ducea la Skorabiewski luă seama că rufăria întinsă pe frânghie purta literele E. S. de-asupra cu o coroană. Pri-cepu că ieră rufăria domnişoarei Edwiga. Vă pu-teşi închipui că-i iera afară din cale să se fi pu-tut stăpâni. Şi nici n'o făcù : apropiindu-se de frânghie, sărută cu patimă una din fuste. Una din femeile curţii, prinzând de veste, dădu fuga la tinăra ei stăpână şi-i spuse că pan scriitorul şi-a şters nasul c'o fustă a dumisale. Din feri-cire, nimeni n'o crezù, aşa că adevăratele sen-timente ale scriitorului rămaseră tănuite tuturor.

Dar, se hrănià el, la urma-urmei cu vre'o speranţă ? mă veşi întreba.

Da, voiu răspunde, se hrănià. De câte ori în-dreptându-se către proprietatea în care locuia tânăra copilă, nu auzià ca un glas lăuntric şop-tindu-i : „dar dacă, de pildă, domnişoara Edwiga îţi va face cu piciorul pe supt masă în timpul cinei ? Ei, uite, îşi răspundea el, cu abnegaţi-u-ne care caracterizează pe adevăraţii înamoraţi, atâta rău pentru ghetetele mele văcsuite !“.

Citirea romanului „*Isabela de Spania*“ îi în-voia să creadă în putinţa unei asemenea dovezi de iubire din partea fetei.

Domnişoara Edwiga însă, departe, de-a'l călcă pe picior, se uită la el cum s'ar fi uitat la o dădacă, la o pisică, la o farfurie sau la ori ce alt lucru. Femeea e foarte de nepătruns !

Cu toate acestea la câte şiretlicuri nu alergă bietul băiat, numai ca să-i cheme luarea aminte a fetei ! Adese ori, pe când îşi innoda cravata

de-o culoare bătătoare la ochi, sau pe când își trăgea pantalonii în chip extraordinar împodobiiți cu benzi, se gândia: „de data aceasta negreșit că se va uita la mine!“.

Croitorul evreu, pe când îi aducea câte un rind de haine, el chiar îi zicea:

— Vezi dumneată, cu nădragii ăștia te poți duce la doamna contesă însăși.

Și avea dreptate.

Pan Jolzikiewici sosiă pentru cină. Domnișoara Edwiga intră în sala de mâncare, măreață și de ne-ajuns până la ea, ca o regină, în rochia ei numai cute și benzi de dantelă unditoare.

Se așeză, luă între degetele-i subțiri lingura și nu catadicseă măcar o privire să-i arunce.

„Nu înțelege ea oare că toate astea mă țin bani? se gândia, în culmea disperării.

Totuși, nuși pierdea nădejdea.

— Dacă cel puțin aş putea prinde postul de sub revizor, își zicea el, altfel ar merge lucrurile. De la sub-revizor la revizor nu e prea departe și atunci aş avea trăsură și cai. „Măcar, oricum, dacă mi-ar strînge mâna pe supt masă, tot ar fi ceva“.

Dar să ne oprim aci cu darea pe față a gândurilor tainice ale lui Jolzikiewici.

Oricum, nu ne putem opri de a nu admiră firea lui cea bine înzestrată! Deci, simțimintul lui cu totul ideal pentru domnișoara Edwiga, nu în-lătură de loc aplecarea de nebiruit către nevasta lui Repa. Negreșit, ea iera, cum se zice, foarte frumoasă femeie; dar mai ales încăpăținarea ei de nepriceput îmboldia pe acest don Juan al Ca-

pului-de-Oale să'și piardă un timp prețios pentru dînsa.

Încăpățînarea aceasta a unei femei din popor, îndrăznind să înfrunte pe un Jolzikiewici, ieră de o nemaiauzită obrăznicie. Pan scriitorul hotări dar s'o pedepsească după cum merită. În-tîmplarea cu Krutcek dulăul, îl întăria în această hotărâre.

Cu toate acestea știă că victima sa va căută să se apere și ca să-i aibă la mână, pe dînsa, pe bărbatul ei și tot neamul, închipuise învoiala lui Repa cu Judele.

Nevasta acestuia nu'și socotiă încă pricina ca pierdută, chiar după ducerea ei la consiliul comunei.

A doua zi după ședința pe care am descris-o, ieră duminica. Marissia se hotări să se ducă la biserică, în parohia vecină spre a se sfătui cu parohul.

Parohia aceasta aveă doi preoți: unul, canonicul, iera un bătrîn venerabil, atît de hodorigit că abia i se mai ținea capul la locul lui. Nevasta 'și puse în gînd să vorbească ajutorului lui, om virtuos și plin de bun-simț, în stare să-i dea sfat folositor și încredințarea izbînzii.

Plănuise să se ducă devreme. Dar fiindcă trebuia să facă dînsa toate, acasă, și cele ce ierau ale ei, și cele ce ierau ale bărbatului ei, întîrziă.

Așa, pînă să rînduiască în casă, pînă să dea calului de mîncare, vacii și porcilor, pînă să gătească ale gurii și să ducă și bărbatului ei la închisoare, soarele se urcase sus pe cer.

Cînd ajunsese la biserică, slujba începuse. Fe-

mei îmbrăcate cu scurtelei verzi, își încălțau, în ciuitir, ghetele cu care veniseră în mână. Și dinsa făcu la fel; apoi intră în biserică, tocmai când începea predica. Canonical sta într'un jilț, lângă altar; ochii aproape că-i ieșeau din cap, capul i se clătina când în o parte, când în alta, și tichia de pe vîrf, odată cu capul.

Ajutorul vorbea, mai nu se știa despre ce, cu privire la erezia din veacul de mijloc, și tălcuia ascultătorilor în ce chip trebuia să o socotiască împreună cu bulla „exstercore“ dată cu acel prilej. Oricum ar fi fost, intră în largi desvoltări. Cu deplină siguranță de spirit, amintia parohienilor, oameni simpli și puțin luminați, că păserile cerului sunt totdeauna plăcute lui Dumnezeu. Nu trebuia, mai zicea el, să se ia în seamă sfaturile rele pe cari putea să le dea falșii înțelepți și în genere toți aceia cari, orbiți de îndrăzneala diavolească, seamănă negara în locul grăului și culeg numai lacrimi și păcate.

El vorbi apoi de Condillac, de Voltaire, de Rousseau și de Ochorowici fără să facă vre-o deosebire între acești bărbați mari. La sfârșit trecu la înșirarea feluritelor chinuri la care trebuie să se aștepte păcătoșii, în lumea cealaltă.

Ascultându'l, Marissia prinse curaj. Firește, ea nu pricepea nimic din ceea ce sprorovia preotul, dar ea credea în elocvența lui, cu cât o impresionase mai tare strigătele lui și marea lui asudeală, cu cât lumea din jur oftă așa de adînc în cât părea că 'și dă și sufletul.

Predicatorul isprăvi și slujba reîncepu. Biata Marissia se rugă cum încă n'o făcuse pîn'atunci

în toată viața ei și se simțea din ce în ce mai ușurată.

Apoi, veni clipa solemnă, când bătrânul preot, alb ca un porumb alb, scoase din tabernacul sfânta cuminecătură. Cu mâini tremurătoare ținu înaintea credincioșilor obiectul sacru, rotund ca soarele, și stătu astfel în reculegere câteva clipe, cântând cu glas ce se împiedica :

„Înaintea acestel sfinte cuminecături“...

Credincioșii toți căzură în genuchi zicînd într'un singur glas :

„În genuchi vom cădea“

Imnul răsună de se cutremurără geamurile, orga cântă, clopotele răsunau, clopoțeii zîngăniau; din cadelnițe se respiră fum ușor albăstrui, în care se jucau razele unui soare arzător. În fața bisericeii bătea o darabană. În mijlocul acestora strălucia altarul și potirul ce se ridica și se lăsa în mîna preotului care binecuvînta mulțimea. Bătrânul acesta, numai în alb, cu potirul învăluit în fumul cadelnițelor, părea o ivire cerească, făcînd ca rugăciunea să fie mai fierbinte. Simțămîntul acesta de fericire religioasă năpădi și pe nenoročita de soție a lui Repa.

— Doamne Iisuse Christoase! zicea dînsa, tare, nu mă lăsa, păzește-mă!

Lacrimi îi curgeau pe obraz, dar nu erau amare ca acelea pe cari le vărsase înaintea Judelui: curgeau ușoare, bune, mari ca mărgăritarele de India.

Ea se plecă adînc în fața altarului și rămase într'un ex'az care o făcî să piardă orice simțămînt al realității. Îi părea că îngeri o ridicau de

la pământ ca pe un fulg și o duceau în cer, în acea fericită veșnicie unde nu ierau nici Jolzkiewici, nici Jude, nici recrutare, ci numai zori de zi și în mijlocul lor tronul Celui-a-tot-Puternic, într'atât de strălucitor că nu te puteai uita la dînsul. În jurul tronului sbura roiul de îngeri cu aripi albe.

Nevasta stătù mult așa.

Slujba se sfîrșise, biserica începea să se golescă, fumul din cadelnițe plutià în regiunea bolților, paracliserul stîngea luminările.

Marissia își mai făcù de cîteva ori cruce, apoi se îndreptă spre locuința preotului.

Acesta ierà asupra mesei.

Vestindu-i-se însă că o femeie în lacrimi venise să'l vadă, o primi numai decăt. Ajuțătorul ierà tînăr cu chip palid și simpatic, cu frunte lată, cu zimbet blând pe buze.

— Ce este? o întrebă cu bunătate. Nevasta îi căzù în genuchi și începu a-i povesti nenorocirile, sărutându-i mîna și plângînd.

Apoi, ridică la el ochii plini de umilință și-i zise:

— Sfătuește-mă, părinte, ce trebuie să fac? De-aceea am venit să te găsesc.

— Și bine ai făcut, îi răspunse cu aceeaș bunătate. Sfatul meu e însă să ceri ajutor numai lui Dumnezeu. Căci, fiindcă el te iubește, îți trimite încercarea aceasta, precum a făcut cu lov căruia îi trimetea căinele să-i lingă rănile, precum a făcut cu Azaria pe care l'a orbit. Dumnezeu știe ce face și va răsplăti pe credincioșii săi. Nenorocirea care l'a lovit pe bărbatul du-

mitale trebuie privită ca o pedeapsă divină pentru marele lui păcat al beției.

De-aceia mulțamește lui Dumnezeu că'l pedepsește în viața aceasta și nu în cealaltă.

Repoza se uită câteva clipe la preot, i se plecă adânc și se depărtă fără să zică vre un cuvânt,

Umblă și simția apăsând-o pe piept ca o greutate; voia să plângă dar lacrimile i se opriau în gât.

CAPITOLUL VII

Edwiga Ideală și nenorocita Marlissia.

Către ora cinci după amiază se zăria pe drumul mare dintre șirul de colibe, umbreluța de-un albastru ca cerul, pălărioara trandafirie cu panglici lila și rochia de culoarea migdalei, ale domnișoarei Edwiga, care, în tovărășia verișorului Victor făcea o plimbare, după masă.

Domnișoara Edwiga ieră, după cum se poate zice, o fată foarte plăcută: păr negru, ochi albaștri, piele albă.

Razele soarelui cari o desmierdau, o înfrumusețiau și mai mult: talia ei sveltă și feciorească se părea că plutește în aer. Ridicându'și ușor cu mâna rochia, lăsă să i se vadă dantela fustei albe și picioarele încălțate cu ghete ungurești.

Vărul Victor, inzestrat cu păr foarte din belșug, iar în bărbie cu'n ușor puf abia în vază, nu ieră mai puțin frumos bălat.

Părechea aceasta respiră sănătatea, tinerețea, veselia și fericirea. O viață de petreceri, de aspirațiuni intraripate spre idei nobile, de visuri luminoase părea că-i duce pe cale.

În mijlocul colibelor sărăcăcioase și al întregii populațiuni muncitoare, amândoi păreau să se fi coborât aci de pe altă planetă.

Se constata cu mulțămire că între părechea aceasta poetică frumoasă și satul acesta prozaic în întregime dat unei vieți harnice aspre și pe jumătate bobitocească, nu ieră nici o legătură, cel puțin morală.

Amândoi tinerii mergeau unul lângă altul, vorbeau de poezie, de literatură, cum se întâmplă de obicei între oameni de lume, într'o limbă pe care sătenii simpli îmbrăcați cu pânză n'ar fi înțeles-o de loc.

Nu-i așa, scumpi cititori, că simți bucurie să te uiți la o pereche de-o esență atât de particulară, pereche foarte lipsită de grijă în acest mediu prozaic?

În convorbirea lor nu ieră nimic care să nu fi fost spus și răspus de sute de ori până la ei. Treceau dela o carte la alta, ca fluturii dela o floare la alta. Niciodată însă o convorbire nu pare deșartă și neroadă, când doi înamorați o duc, când vorbele lor se rostesc numai spre a fi împodobite cu flori de aur, cu simțiri și cu gânduri de dragoste. Convorbirea aceasta se înalță, pluteste în albastru ca o pasere, se așează pe raze de lumină sau se urcă întocmai ca o plantă agățătoare.

Colo, la cârciumă, bărbații beau, își spuneau

unii altora gândurile în chip grosolan, vorbeau de treburile lor zilnice, în timp ce părechea aceasta plutia ca pe un vas, de care cântecul lui Gounod zice că avea :

Catartele de fildeș
Un steag trandafiriu
Și cârma numai de aur...

De altfel nu se vorbește oare în versuri când cineva e înamorat precum ieră verișorul Victor de verișoara Edwiga ?

— Ai cetit ultima lucrare a lui George Elliot ? o întrebă el.

— Nici vorbă că da, răspunse dînsa. Nu pot fără el. Când li citesc operele îmi pare că ascult o muzică și că retrăesc impresiunea ce'mi face versurile acestei poezii :

Stau întins pe nori în calmul
Cel mai dulce și plăcut
Și din ochi ce dorm curg lacrimi,
Curg în somn neprefăcut
O întreagă mare vastă
De parfum de micșunele
De ori unde mă 'nconjoară ;
Prinse strîns, mâinele mele
Visla iau, vislesc și sbor...

— Ah ! strigă ea după ce-a rostit aceste versuri, dacă aş cunoaște pe autorul lor aş putea prea bine să mă înamorez de el, fiindcă ne-am fi înțeles desigur.

— E înșurat, din fericire, zise Victor cu glas aspru.

Domnișoara Edwiga înclină ușor capul într'o

parte, zîmbi din virful buzelor și privind pe furis la dînsul întrebă :

— De ce zici „din fericire“ ?

— Din fericire pentru toți aceia, pentru cari, în caz contrariu, viața n'ar mai avea nici un farmec.

Pan Victor rosti cuvintele acestea cu înfățișare tragică.

— O ! îmi atribui o prea mare înrîurire.

Dar pan Victor, din ce în ce mai liric :

— Nu ești oare un înger ! strigă el.

— Bine, lasă... să vorbim de altceva ; voești ?

Așa dar nu'ți place George Elliot ?

— Incepusem a'î urî, c'un moment mai înainte.

— Ce rău ești ! Haide, netezește'ți fruntea de încrețituri și spune'mi care e poetul tău preferat ?...

— Sowinski, răspunse pan Victor, morăcănos.

— Și mie mi-e frică de el, nici mai mult nici mai puțin : ironie, sânge, foc, exploziuni !

— Lucrurile acestea nu mă înspăimântă.

Și zicînd aceasta, pan Victor aruncă o privire atît de amenințătoare înainte-i, că un câine care trecea tocmai atunci pe șosea, lăsă coada 'n jos și o luă la fugă.

În timpul acesta ajunseră în dreptul casei la fereastra căreia se zăria barbișonul de țap, nasul întors în sus și cravata verde ale lui pan Jolzkiewici. Mai încolo se văzură înaintea unei căsuțe poetice, toată numai viță de vie sălbatcă, și ale căreia ferestre dădeau spre un iaz.

— Vezi căsuța asta drăguță? E singurul loc poetic al satului, zise domnișoara Edwiga.

— Ce e casa asta?

— Mai înainte ieră un azil pentru copii. Copiii satului învățau aci să citiască, în timp ce părinții lor ierău la câmp. Tata a clădit-o numai în acest scop.

— Și la ce servește acuma?

— Se țin într'insa butoae cu vin...

Nuși sfișii însă vorba, fiindcă ajunseră la o baltă mare în care se lefăia mulțime de porci.

Ca să o ocoliască, trebură să treacă prin fața casei lui Repa, spre care se și îndreptară.

Lângă poarta mare, pe-o treaptă groasă, sta Marissia ținându-și capul în mâini. Ieră foarte pierită la față și parcă încremenită; ochii îi ierău roșii, privirea pierdută 'n zare.

Ea nu simți trecerea părechii și domnișoara Edwiga, când o văzù, îi zise:

— Bună seară, Marissio..

Nevasta sări numai decât, se apropiă de cei ce se plimbatu, îi se plecă adînc și izbucni în plâns.

— Ce ai, Marissio? o întrebă fata.

— Duducuța mea, comoara mea, zorile vieții mele, Dumnezeu se vede că te-a trimis în calea mea. Dă'ml ajutor, nenorocitel de mine.

Și îi spuse ce i se întimplase în timp ce-l sărută mâinele, mai drept mănușile.

Domnișoara Hedwiga se turbură. Negreșit că lacrimile nevestei o stînjineau. Nu știă ce să zică și, în sfișit, după puțină codire, se hotărî să zică:

— Ce pot face eu? Imi e foarte milă de dumneata, dar, să mă crezi, nu știu ce sfat să'ți dau. Uite, de ce nu te duci la tata? Poate că el... Cu bine, Marissio...

Și ridicându'și rochia de i se văzù ciorapii albi cu dungi albastre, Hedwiga luă brațul vărului și se depărtă.

— Dumnezeu să te binecuvinteze, floricea mea... îi strigă Repova.

Ori cum, domnișoara Hedwiga arată tristă și lui pan Victor îi părù că vede lacrimi chiar în frumoșii ei ochi. Astfel, ca s'o distreze se puse să-i vorbiască de romanțierul Kraszewschi și de alți scriitori, așa că peste puțin tinerii nu se mai gândiră la Marissia.

— La Castel? se întreba în acest timp din-sa. Firește; trebuiă s'o fac de la început, să cer acolo ajutoare. Ce proastă sunt că nu m'am gândit mai curând!

CAPITOLUL VIII

Marissia la Castel

Balconul Castelului, în fața căruia se întindea curtea și o alee de ploi, ieră împodobit cu viță. Castelanii se deprinseseră să'și bea acolo ceaiul, după cină.

În acea zi de Duminecă, Castelanii se aflau în tovărășia Canonicului, a ajutorului său și a controlorului Stolbicki.

Stăpânul casei, pan Skorabiewski, om de sta-

tură înaltă, foarte rumen, cu mustăți mari, stă într'un jilț și fuma din lulea.

Doamna Skorabiewski turnă ceaiul, în timp ce controlorul, spirit sceptic, își cam bătea întrucâtva joc de Canonic.

— Haide, domnule Canonic, povesteți-ne faimoasa bătălie, începù el, la un moment când con-vorbirea lăngezia.

— Poftim? întrebă el făcându-și mâna cor-net acustic.

— Faimoasa bătălie, repetă controlorul mai tare.

— A! da... roști preotul și păru că se gân-dește. Apoi, începu a mormăi ca și cum căută să 'și adure aducerile-aminte.

Pan Stolbicki aștepta momentul când să poată ride cu hohot, în timp ce toți ceilalți ierau nu-mai urechi, cu toate că auziseră de sute de ori povestirea.

— Ei, uite, începu Canonicul. În vremurile a-celea ieram încă ajutor, pe când părintele Gladysz ierá paroh. Da... Tocmai Gladysz ierá acela care a reclădit sacristia. Dumnezeu să'l odihnească! Atunci, îndată după vecernie, îi zic: domnule paroh, — far el mă întrebă: ce este?

— Mi se pare c'o să iasă ceva, oricum..

— Da, o să iasă... îmi răspunse dînsul. Și de-odată vedem ivindu-se de după moara-de-vînt călăreți, pedestri iar mai departe steaguri, tunuri... Și uite că din partea cealaltă năvăleşte o turmă de oi... Nu, nu ierá de oi: ierá călărimea... Și de cum ai de-acolo dădură cu ochii de ai de dinco, strigară: popas! Și ai-lalți strigară: po-

pas! Dar atunci, eară țîșnește din pădure călărimea... Unii se duc în stînga, alții la dreapta și cei din urmă se iau după ei. Prind de veste că le va fi greu să ajungă la capăt, de nu vor trage... Și de-odată, ceva, de după munte, izbucni... —Vezi? întrebaiu pe paroh—Văd... Tunurile și carabinele își începeau isprava. Unii, goană spre pîrâu; ceilalți nu-i lasă să treacă... Se iau la luptă... Când unii bat, când alții... E-un sgomot drăcesc. Și fum, și fum! Haide încep și la bationetă... Dar numai decît văzuiu că ăilalți slăbesc și ziseiu parohului: să vezi că ăilalți o să bată... — Da, și eu cred așa... De-abia îmi răspunse, că ăilalți se și puseră pe fugă... Ăștia, începură să-iucidă, să-i asvirle în apă, să-i ia prizonieri...—S'a isprăvit, ziseiu. De unde! mai ieră încă...

Bătrînul mărunțel avu un gest de descurajare și, mai înfundându-se în jilt, rămase pe gânduri. Capu-i tremură mai mult ca de obicei, ochii îi ieșiră și mai tare din cap...

Controlorul rîdea cu lacrimi.

— Dar când, cine se bătea și cu cine? întrebă el apoi. Canonicul întînse urechia și întrebă:

— Cum?

— Nu mai pot, zicea lui Skorabiewski controlorul; nu mai pot.

— Vrei o țigară?

— Poate-o cafea?

— Nu, mulțumesc... Rîsul mă împiedică...

Firește că cei de față rideau și ei, din defe-

rență pentru controlor, cu toate că acelaș lucru se repeta în fie-care săptămână.

În scurt, cei de față ierau veseli și fiecare rîdea în felul său, când de-odată un glas sfios, rostind salutul consacrat, intrerupsese hazul.

Glasul venia de supt balcon.

— Cine-i acolo ?

— Eu, nevasta lui Repa.

— Și ce vrei ?

Marissia se plecă până la pămînt cât îi învoi de mult copilul pe care 'l ținea în brațe.

— Să vă rog ceva, măria-voastră. Fie-vă milă.

— Dar bine, femeie, ați putea prea bine, voi aștia, să mă lăsați în pace măcar Dumineca, rosti Pan Skorabiewski.

Din felul cum vorbea s'ar fi părut că biata femeie venia în fiecare zi să'l năcăjiască.

— Vezi bine că am musafiri și că nu-i pot lăsa de hatărul tău... mai zise.

— Aștept atunci...

— Așa ; așteaptă... Nu pot, oricum, să mă împart pretutindeni.

Pan Skorabiewski se întoarse lângă oaspeții săi, în timp ce Marissia se depărtă până lângă gardul grădinei, ca să aștepte.

Și așteptă îndelungată vreme.

Castelanii și oaspeții lor ierau foarte prinși în vorba lor.

• Nevasta lui Repa le auzia risetele vesele, ceea ce-i stringea inima și o făcea să fie mai mîhnită decât oricînd.

Pan Victor și domnișoara Edwîga se întorse-

seră în acest timp și fiindcă se făcuse cam târziu, toți intrară în casă.

Soarele se ascundeă după copacii pădurii iar biata femeie aștepta mereu. Se întreba dacă nu iera mai nemerit să se întoarcă acasă și să vie altădată. Temându-se însă să nu fie prea târziu atunci, pentru o mijlocire cu folos din partea boerului, se puse să mai aștepte.

Se așeză dar pe iarbă și dădă copilului să sugă; copilul, după ce se sătură, adormi, însă somnul îi eră agitat. De altfel, muma chiar simțea cum o luau fiori reci prin tot corpul. Totuși, aștepta mereu.

Luna se ridicase, la rîndul ei; se aprinseră lămpile de pe balcon, cu toate că nu mai ieră nimeni acolo. Oaspeții ascultau, înlăuntru, pe domnișoara Edwiga cîntînd la piano.

Nevasta lui Repa își făcu rugăciunea de seară, apoi se puse să se gîndiască la sfatul pe care i l'ar putea da Skorabiewski. Negreșit că nu putea să'l ghicească, dar pricepea că boerul în legături cum ieră cu comisarul și cu alți „domni mari“, le-ar fi putut vorbi în interesul lui Repa, așa că lucrul s'ar fi putut orîndui. Iar dacă scriitorul sau Judele s'ar fi împotrivit, pan ar fi găsit cui să se plîngă. „Pan se arată totdeauna bun și milos cu alții; cum să nu mă ajute și pe mine?“ își zicea dînsa.

Drept ieră că pan Skorabiewski ieră foarte cum se cade.

Își aduse apoi aminte Marissia că pan ținea la bărbatul ei și că mama ei fusese doică a domnișoarei Edwiga.

Iși făcù dar curaj.

Că aștepta de câteva ceasuri îi părea atât de puțin lucru și atât de firesc, încât nici nu voiă să țină seama de așa ceva.

Oaspeții se iviră iarăș în balcon. Printre frunzișul viței, Marissia vedeă cum domnișoara turnă ceaiu dintr'un ceainic de argint. Mumă-sa îi spusese ei că ceaiul acesta ieră „apă așa de bine mirositoare“ și așa de gustoasă că-l venia apa la gură. Din nou risetele și vorba lungă foșniră la urechile ei.

În clipa aceasta gândul că boerii trăesc, oricum, mai bine și sunt mai veseli decât țaranii, îi trecu prin minte și o făcù să plângă. Gândurile i se schimbă apoi când văzù că se aducea la masă o mâncare care aburia: de dimineață ea nu pusese nimic în gură, în ziua aceea.

— De mi ar svîrli măcar un os... își zise 'n gând.

Știa dînsa că dacă ar fi cerut de mâncare, i s'ar fi dat mai mult decât un os, dar nu îndrăznia să turbure pe castelani când aveau mușafiri. A doua cină se termină.

Controlorul plecă numai decăt; preoții plecară și ei după o jumătate de oră, în trăsură boerească.

Nevasta socoti eă ieră însfârșit clipa nemerită. Trăsura se urni:

— Să nu'mi răstorni cumva oaspeții, la ieșitură, că te răstorn și eu pe tine, îi strigă de departe pan Skorabiewski vizitiului.

Apoi, cercetă cerul spre a'și dà seama dacă vremea avea să se schimbe a doua zi și atunci numai zări albind cămașa Marissiei în întuneric.

— Cine-i acolo ?

— Eu, nevasta lui Repa...

— Tu ? Hai, spune repede ce este, fiindcă e târziu...

Nevasta îi povesti ce știm.

Pan Skorabiewski ascultă trăgând din lulea.

Cum sfârși, îi zise :

— Draga mea, ți-aș face bucuros, dacă nu m'aș fi jurat, odată pentru totdeauna, să nu mă mai amestec în treburile satului..

— Știu, măria-ta.. răspunse nevasta cu glas tremurător, dar mă gândiam că poate ieră să vă fie milă de mine.

Gâtul îi se strînse și nu mai putu vorbi.

— Mă rog, toate astea sunt bune, dar ce pot eu ? Cade-să, pentru voi, să'mi calc jurământul ? Și cum vrei apoi să mă duc să turbur pentru voi pe șeful județului ? E destul de nemulțumit că'l plictisesc cu treburile mele. Voi aveți sfatul satului, și dacă el nu poate nimic pentru voi, duceți-vă la șeful județului pe care'l cunoașteți tot atâta cât și mine... Ce pot eu ? Du-te cu Dumnezeu,—du-te..

— Domnul să vă aibă în sfânta sa pază, stăpâne bun, rosti înăbușit, sărmana, și plecându-i-se adînc, plecă.

CAPITOLUL IX

• Marissla la capul Județului

Repa, când ieși dela închisoare, nu se duse acasă ci de-a dreptul la cârciumă: se știe că țăranul bea și la necaz, și la bucurie.

Apoi, însuflețit de aceiaș' credință ca și nevasta lui, se duse la pan Skorabiewski, făcând astfel mare greșală.

În adevăr, când ieră beat, nu'și mai dă seama de ce vorbiă ori de ce făcea, așa că, fu încăpăținat și obraznic.

Și când îl auzi pe boer spunându-i, ca și nevastei lui, că nu se amestecă în trebile comunei, departe de-a înțelege lucrul, îl răspunse grosolan așa cum e deprins țăranul.

Numai decât atunci, îl isgoniră.

Când se întoarse acasă, zise:

— Am fost la Castel.

— Și nu ți-a dat nici un ajutor?

Repa clătină din cap și dădă cu pumnul în masă.

— Ar trebui să le dăm foc, câinilor ăstora!

— Tacă'ți gura cu vorbe de astea? Dar, în sfârșit, ce ți-a spus?

— M'a trimis la ăl mare de la Județ.

— Du-te la Oslowici...

— Da, să mă duc, și azi chiar. Vreau să-i arăt, dumnealui, că mă pot lipsi de sprijinul dumisale!...

— Nu, lasă, rămâi mai bine acasă; mă duc eu. Tu, când te apuci de bei, te faci cerbicos și mai degrabă o să strici treaba...

Repa nu primi întâi, pe urmă se învoi să rămână acasă; se porni însă la cârciumă... ca să și facă curaj.

A doua zi, tot așa.

Văzând așa nevasta, fără să-i mai spue, își luă în brațe copilul și plecă la Osłowici lăsându-se în voea lui Dumnezeu.

Calul fiind prins la trebile plugăriei, trebui s'o ia pe jos. La răsăritul soarelui se porni. Ierau în adevăr vr'o trei mille*) până la oraș, dar ea trăgea nădejde să întâlnească pe drum oameni buni cari s'o lase să se urce în căruța lor. Din nenorocire nu întâlni pe nimeni.

Pe la ceasurile nouă, zdrobită de oboseală, se așeză pe jos la o margine de pădure, își olegi foamea c'o bucată de pâine și cu două ouă răscoapte și plecă iar. Soarele începea să ardă, când auzi din urmă duruit de roate. întorcând capul, văzu pe Herșcu, care avea cu arendă vitele lui pan Skorabiewski. Căruța îl ieră încărcată cu găște, pe care se ducea să le vîndă la târg. Marissia îl rugă s'o ia în căruță.

— Dar, femeie, îi răspunse evreul, vezi bine cât mi-i de încărcată căruța că de-abia o duce calul. Aș fi prea mulțumit să pot eu ajunge. Dar... în sfârșit, dacă 'mi dai cincisprezece capeici, te las să te urci...

Nevasta își aduse aminte că avea la dînsa trei capeici și le întinse evreului.

— Și ăștia sunt bani, cari nu se găsesc în

*) MILLA e o mie de pași.

drum, îi zise batjocoritor dinsul și dădu biciu calului...

Aerul se făcea din ce în ce mai fierbinte și Repovel îi curgeau sudorile. Se luă însă cu răbdarea și își văzu de cale. După vr'un ceas intră în oraș.

Cine cunoaște geografia știe, că venind cineva dela satul Cap de Oaie și intrând în Oslo-wici, trebuie să treacă pe dinaintea bisericii reformate, în care se află odinioară icoana făcătoare de minuni a Fecioarei Maria. În fiecare Duminecă se strînge, și azi, mulțime de cersători, cu mâna întinsă și cântând.

Dar fiindcă nu ieră zi de sărbătoare, numai un bătrân schilod sta în fața bisericii, cu picioarele lui fără degete, întinse, și în mână cu o cutie de tinichea: cânta cântecul Sfintei Fecioare.

Zărind un trecător, încetă de-a cânta și începea să strige, par'că l'ar fi jupuit cineva de viu:

— Oameni buni, un biet schilod! Dați-i de pomană! Dumnezeu să vă plătească pentru bună-tatea Dumneavoastră! Pace sufletului dumneavoastră după moarte!

Marissia, cum îl văzù, desnodă colțul mahramei, scoase banul și apropiindu-se, îl întrebă:

— Poți să-mi dai înapoi două capeici?

Voia să-i facă pomană cu o capeică. Dar bătrânul, cum simți banul în mână, se puse pe gemut:

— Nu ți-e milă de mine? Pentru Dumnezeu,

să'ți fie... Și Dumnezeu o să'ți dea sănătate...
Du-te dracului până nu'mi sare țandura!

— Haide, fiindcă e pentru Dumnezeu, iee tot...
își zise ea și se depărtă...

Când ajunse în piață, par'că se ului și disperă să mai poată ieși de-acolo vr'odată. Iera ușor de intrat în Osłowici, dar mai ușor de rătăcit într'însul. Când vii într'un sat și tot întrebi unde stă acela pe care 'l cauți; dar când e vorba de un oraș mare!

— O să mă pierd pe-aci ca într'un codru, își zise nevasta. Trebuia dar să întrebe.

Cu privire la locuința comisarului nu puse multă vreme până s'o găsiască. Dar acolo, auzi că el iera prin județ. Pe capul județului îl putea găsi la Tribunal.

— La Tribunal? Pe unde-o fi? întrebă.

— Asta-i, proasto! unde să fie dacă nu în Osłowici! I se răspunse.

Incepù căutarea până ce se văzù în fața unui palat cum nu mai văzuse vreodată și pe dinaintea căruia se îngrămădia un șir întreg de trăsuri de felurite feluri și mărimi. Nevasta își dădu cu gândul că ieră vr'un bălciu pe-aci. Se apropiă de „perron“ și întrebă pe un domn cu frac:

— Incotro să fie Tribunalul județului?

— Apoi, femeie, ești dinaintea lui.

Atunci, luându-și inima în dinți, se hotărî să între și stă uluită când vede o mulțime de corridoare pline de lume, uși la stânga, uși la dreapta, și de-asupra, la toate iera scris ceva.

Ea, se închină și crăpă ușa întâia din preaj-

mă... apoi intră: e într'o încăpere mare împărțită în mai multe despărțituri pringărdulețe joase.

După unul din ele sta jos un domn în uniformă, cu nasturii poleiți, cu toc după ureche, în timp ce înaintea unei ferestrei stau mulți inși cari numără și dau bani.

Funcționarul în uniformă fumă o țigară și nu știu ce scria pe niște fițuici de hârtie, pe care le dă celor ce număraseră banii. După ce dădeau banii, oamenii plecau.

Marissiei, văzând că trebuia să dea bani, îi păru rău că făcuse pomană cerșătorului. Totuși se apropie sfioasă de ferestre.

Nimeni nu o luă în seamă, de și stătu două ceasuri acolo.

Unii veniau, alții ieșiau, iar ea nu se mișcă din loc. În sfârșit, când nu mai fu nimeni, ea se plecă funcționarului ce se pusese iar pe scris:

— Ce este ?

— Domnu' Șef...

— Aci e „cassa“.

— Eu întreb de domnu Șef...

— Și eu îți spun că aci e „cassa“.

— Dar Șefu unde ?

Funcționarul îi arată ușa :

— Acolo.

Marissia ieși în coridor.

— Acolo... Unde să fie?... își zise ea.

Ierau atâtea uși, că nu știa pe la care să intre. În sfârșit, văzu un țaran în mână c'un biciu, printre atâtea și atâtea lume. Ea se apropiă.

— Taicule...

— Ce vrei tu ?

— De unde ești ?

— Dela Wierprowscini... Da adecă de ce ?

— Nu știi dumneata unde-i Șefu ?

— Nu ! de unde vrei să știu !

Atunci se apropie de un slujbaș tot în uniformă, dar cu mânecile roase. Acesta nici nu voi s'o asculte.

— N'am vreme !

Biata femeie deschise atunci întâia ușă la stînga. Nu știa ce iera scris pe dînsa : „e oprit să intre, cui nu e din Administrație“.

Deschizând-o, se găsi într'o mare încăpere goală și nu băgă de seama că cineva moșăia pe o bancă. O ușă, întredeschisă, ducea în altă încăpere unde se vedea mulți domni cu frac și cu uniformă.

Soția lui Repa se apropie de omul care moșăia : avu curajul acesta, fiindcă i se părea că omul eră de condițiune simplă, de vreme ce ghetele le avea găurite. Il atinse, ceea ce îl făcu să se deștepte și să sară. Când o văzu, îi strigă ursuz :

— E oprit !

Femeea ieră să se plece foarte adînc, când omul o apucă de umeri fără să-i dea timp și o dădu afară.

Pentru a treia oară văzîndu-se în acelaș coridor, se așeză lângă o ușă, și cu răbdarea țaranului se hotărî să stea acolo pînă la capătul lunei.

— Poate că o să se uite careva la mine, se gândi ea.

Nu plîngea ci numai se frecă la ochi ; simția ea că acest coridor cu toate ușile acestea, par'că se învîrtia împreună cu dînsa.

În timpul acesta oamenii treceau și se întorceau, la dreapta, la stînga, trîntiau ușile, vorbeau între ei gălăgios; într'un cuvînt, domnia un sgomot ca la bîlcîu.

În sfîrșit dete Dumnezeu, din mila lui pentru biata femeie, ca pe ușa lîngă care ședeă jos, să iasă un domn tînăr, pe care îl vedeă dînsa cîte-odată la biserica parohiei.

— Da ce cauți tu p'aci, femeie ?

— Ași voi să văd pe șefu'...

— Sala de audiență e aci: Șeful e colo.

Și-i arată o ușă în fundul coridorului.

— Vezi tu, colo, unde e scris cu verde: acolo e biuroul lui, nu te duce însă acuma; e ocupat. Așteaptă mai bine aci, fiindcă va trece în curînd..

Tînărul se depărtă; nevasta i se uită din urmă foarte recunoscătoare ca și cum și-ar fi găsit în el pe ingerul păzitor.

Și așteaptă încă, destul de lung timp, pînă ce ușa se deschise, în sfîrșit, cu sgomot, un ofițer se ivi, străbătînd repede coridorul. Se putea cunoaște că el iera Șeful, fiindcă mai mulți cu interes, alergau după el, ori îl treceau înainte și-i vorbeau.

— Domnule Șef, un cuvînt...

— Domnule Șef, aveți bunătatea...

Marissia auzia acestea, în fiecare clipă. Ofițerul nu ascultă însă și își urmă drumul.

Biata femeie, cînd îl văzu, își pierdî tot cum-pătul.

— Ce-o vrea Dumnezeu, își zise, și ridicân-

du-se de-odată, făcu câțiva pași și ingenunchiă în mijlocul coridorului.

Șeful se opri; se opriră și ceilalți cari îl impresurau.

— Ce este? întrebă el.

— Măria-ta Șefule...

Dar nu mai putu vorbi: din nu știu ce frică limba i se învărti în zadar în gură.

— Ce vrei, spune!

— Of!... da, da... Recrutarea aea...

— Cum? ce? ce? Vor să te facă soldat? întrebă Șeful:

Ca să-i fie plăcuți, toți începură să ridă, el însă îi opri.

— Domnilor, vă rog...

Apoi, întrebă iar pe Repova:

— Spune, ce este? Spune repede; n'am timp...

Dar biata femeie, cu totul descumpenită din pricina rîsetelor se puse pe îngăimat:

— Burak, Repa, Repa, Burak...*) Of...

— Mi se pare că-i băută zise un funcționar...

— Și-a uitat acasă limba, rise altul.

— Dar spune, femeie, ce este? porunci șeful pierzîndu'și răbdarea. În adevăr că ai băut?

— Doamne Iisuse! Sfînta Fecioară... strigă simțînd că cea din urmă nădejde i se duce.

— Măria ta Șefule...

Iera desigur însă cu adevărat prea ocupat, fiindcă ieră vremea revizuirii listelor de recrutare și foarte numeroși se aflau cei ce veniseră

*) Burak, în polonește înseamnă sfeclă și Repa: nap.

din toate părțile județului. De-aceea nu putea să mai stea, oprit în drum și strigă.

— Priviți: o femeie beată! Și-e tânără și frumoasă!

Apoi, către ea, cu glas care-i urcă rușinea în obraz:

— După ce ți va fi trecut fumul beției, fă o cerere Consiliului comunei tale și de acolo îți va fi trimisă...

Șeful se depărtă, urmat de mulțimea care-i vorbea.

— Domnule Șef, un cuvânt...

— Domnule Șef, aveți bunătatea...

Coridoarele se goliau încetul cu încetul. Tăcerea care luă locul zarvei n'o mai întrerupsese acum decât țipetele copilului Marissiei. Atunci și ea ieși ca dintr'un vis, se ridică, își strinse copilul la sân și începu să-l legene și să-i cânte cu glas ciudat, fără vlagă.

În sfârșit, se furișă afară.

Cerul începuse a se acoperi cu nori iar în depărtare tună. Aerul se făcuse înăbușitor.

Nu vă voi mai descrie ce se petrecea în sufletul Marissiei, când își luă iar drumul, pe lângă biserica reformată, spre Cap-de-Oaie

Negreșit că dacă domnișoara Edwiga s'ar fi aflat în asemenea stare, aș fi scris un roman din cele mai dramatice în care aș fi convins persoanele cele mai sceptice că idealul încă nu e isgonit din lumea aceasta. Aș fi descris pe copila aceasta, cuvintele ei, impresiunile, locurile pe unde ea va trece și aș fi găsit expresiuni

vrednice de dînsa; drama care s'ar desfășura în sufletul ei aş arătă-o în termeni tot pe atît de dramatici. Cercul vișios, adîncă restrîște în care se sbăteà Marissia, norul de praf ridicat de furtună, siguranța de a nu găsi adăpost nicăierea, ar fi inspirat negreșit domnișoarei Edwiga un monolog plin de desnădejde pe care nu mi-aș fi dat decît osteneala de-a'l copia ca să'mi dobîndesc gloria.

Dar nevasta lui Repa! Poporul acesta care știe numai să sufere, ce interes poate să inspire? Sărmana țărăncă, doborîtă de nenorocire, nu și-o putea privi decît cum păsărica se uită la copilul răutăcios care o face să sufere.

Și mergea mereu. Vîntul o împingea dela spate, sudoarea îi potopià obrazii,—eată totul. Din cînd în cînd copilul, desigur nefiindu-i la îndemînă, cînd deschideà gura, și începea să sufle greu de par'că stá să moară, ea îl strîngea la sîn, îl acoperià de sărutări cu buzele ei care ardeau, îngânînd: dragul meu! bietul mamei băețel!

De cum ieși din oraș și o apucă pe cîmp, fu oprită în loc de un flăcăoan beat.

Norii negri se îngrămădiau; s'ar fi zis că un vîrtej îi ridica în sus.

În răstimpuri cîte un fulger care lua ochii străpungea bolta plumburie. Țăranul care umblă înaintea ei, nici nu luă par'că în seamă acestea; vîntul îi umfla caftanul lui larg deschis, căciula și-o purtă pe-o ureche, făcea pașii mari și cîntă de'ți lua auzul.

Cum zări pe Marissia, se opri, își desfăcu brațele și cântă :

Vino mândro 'n grău colea
Ești frumoasă, ești a mea...

Când fu să o cuprindă, Marissia se dădu înapoi cu spaimă... Țăranul începu să alerge după dînsa ; dar fiindcă de abia se ținea pe picioare, căzù. Se ridică și iar se puse pe fugă... Dacă 'și dădu seama că n'o poate ajunge, luă o piatră și o aruncă după Marissia.

Ea simți o durere puternică la cap, vederea i se întunecă și trebui să se lase pe iarbă. Gîndul la copilul ei o făcu să sară și să fugă mai departe. Tocmai în dreptul unei troițe care se înălță pe-o margine de drum se opri și se puse să răsufle, mai ales că omul rămăsese în urmă mult. Atunci simți ceva cald că-i curge pe gât. Când se pipăi, repede văzu că iera sânge. Își pierdù cunoștința și căzù.

Când își veni în fire se găsi lungită lângă cruce, fără săși dea seama de cînd.

După aceea văzù o trăsorică ușoară în care se află un tânăr, pan Oscieszynski, proprietar rural de prin prejur, în tovărășia unei cuconițe. Tânărul nu cunoștea pe Marissia, dar dînsa da, fiindcă 'l întâlnise la biserică.

Ii veni gîndul să se apropie și să'l roage s'o ia, ori cel puțin pe copil ca să fie la adăpost de ploaie. Dar nu avu puterea să se ridice.

Trăsorica ajungea în dreptul ei. Zărind-o, proprietarul îi strigă :

— Vino, femeie, să stai jos...

— Dumnezeu să te binecuvinteze.

— La pământ, la pământ... sfirși el, rizînd.

Tinărul ieră cumoscute ca om de haz, în tot tînutul. Nu lăsa pe nimeni să treacă fără să nu-i arunce o glumă. Așa făcu și cu nevasta lui Re-pa și porni în trap mare.

Marissia auzi risul cu haz al părechii, îi văzu cum se sărutară și apoi cum se făcură nevă-zuți.

Sărmana rămase iarăș singură.

Dar proverbul o spune bine... „Cu femeia n'o poți scoate la capăt“. În adevăr, după vre'un ceas, ea se ridică și cu toate că i se îndoiau picioarele, își urmă calea.

— Ce-i vinovat bietul copil... își zicea mereu, dînsa, strîngându'l la sîn.

Dar pe cînd umblă, par'că începù a bâigui, fiidcă 'și vorbiă tare sie'și :

— Leagănul e gol, acasă... și copilașul s'a dus cu pușca...

Vîntul îi smulse de pe cap boneta : frumosul păr i se risipi pe umeri și-i flutură în aer. De-odată un fulger orbitor licări și tunetul bubui, apoi trăsnetul căzu cu atîta răsnet și atît de aproape că ea șovăi. Își făcu cruce și cătă la cerul în întregime negru. O licărire sinistră se strecură printre nori, iar aerul ieră sguduit de felurite sgomote.

Nu după mult timp intră în pădure unde ieră și mai posomorît locul, și mai înfiorător.

Din cînd în cînd căte o trosnitură și ceva vijelios trecea printre arbori, până ce iar se fă-

cea tăcere ursuză. Numai din adîncurile codrului se respiră par'că un glas care o umplea de fiori pe biata femeie : i se năluca a fi fost duhul cel rău care o necăjia și se așteptă în toată clipa să'l vadă ivindu-se și năpustindu-se asupra ei.

— Of ! pădurea asta ! De s'ar isprăvi odată ! Colo, ar fi numai de cât moara și n'aș mai avea mult păn' acasă, se gîndea dînsa.

Stringându'și cele din urmă puteri și răsufliînd printre buzele-i uscate aerul umed, înaintă oricum.

Norii însă par'că s'ar fi rupt de odată lăsară șiroaie de apă cu grindină. În acelaș timp se deslănțui un vînt atît de puternic că brazil nălți își plecau tare virfurile. Se întinse ca o ceață făcută din ploaie și din întunecime. Nu se mai vedeă drumul ; arborii trosniau, cădeau și împiedeau umbletul.

Apoi se făcu întuneric adînc. Nevasta simția că din ce în ce i se sleiau puterile.

— Ajutor ! oameni buni ! strigă ea cu glas abla înțeles.

Dar cine s'o audă ! Numai vîntul îi f utură cosița, îi umplea gura și o înăbușia.

Temându-se să nu leșine și să nu'și poată urma drumul, se gîndi mai întii cum să'și apere copilul. Își scoase șalul, capotețul, șortul, c'un cuvînt aproape se lăsă pe dînsa goală și înfășură pe copil cu ele. Apoi, zărind o salcie plîngătoare, se tîri aproape pe brânci, așeză pe copil la tulpină și se lăsă în preajmă, jos.

— Doamne, fie'ți milă... îngănă...

Și închise ochii.

Vijelia ținū cātva timp încă, apoi puțin câte puțin întunecimea se împrăștiă și stelele prinseră a licări printre nori.

Trupul încremenit al femeii urmă să înnălbescă locul supt salcie.

— Hi! hi!...

În umbrele serii se auzi glasul acesta și în acelaș timp duruitul ușor al unor roate și clipăitul unor potcoave în ochiurile de apă.

Iera evreul Herșcu. Se întorcea dela Oslovici după ce și vinduse găștele. Zărind pe cea căzută, se dădu jos din căruță.

CAPITOLUL X

Izbânda lui Jolzikiewicz

Herșcu văzu cine ieră și cum ieră și o urcă la el în căruță, apoi pe copil și porni la Cap-de-Oaie. În drum întâlni pe Repa, în trăsurica lui: plecase să întâlnească pe Marissia.

Treizeci și șase de ceasuri biata Marissia stătu culcată. Se dădu jos a treia zi numai fiindcă băiatul ieră foarte bolnav.

Femei din vecinătate veniră la căpătliul copilului, să-i ardă deasupra ierburi sfințite, apoi veni o babă, fierărița, c'o sită, c'o găină neagră și se puse să-i descânte.

În urma unor asemenea obiceiuri, copilului par'că-i merse mai bine. În schimb tată-său se făcea din ce în ce mai ciudat. Iși revărsa peste necazuri rachiu și ieră mereu mai puțin îngăduitor.

Lucru curios: după ce nevasta își veni în fire și 'l întrebă de copil, el, departe de a-i arăta dragoste, îi zise ursuz:

— Umbli orașul și copilul, pe moarte! Stai tu nițel... și o să dai tu seamă!

În fața unei asemenea nerecunoștinți și simțind câtă amărăciune ieră în cuvintele lui, avu gândul să i le impute; dar inima i se strînse atât de dureros că nu putu rōsti o vorbă. Il privi numai prin ceața lacrimilor și-i strigă.

— Lawrentie!

Singură vorba aceasta, rostită cu nespūsă suferință, il făcu să sară, și să alerge la ea:

— Marissio dragă... lartă-mă... îi zise cu glas schimbat. Te-am jignit, văd eu...

I se culcă la picioare, o acoperi de sărutări și de lacrimi.

Ea plângea împreună cu el.

Simția, nenorocitul, că ieră nevrednic de dînsa..

Și totuși, pacea nu ținu mult în casă. Supărarea care-i rodea, îi ațâța pe unul împotriva celuilalt.

Când se întorcea acasă beat sau nemâncat, se așeză pe ladă, fără să se uite cu vre-un cuvînt la nevastă, și stă ceasuri întregi cu ochii țintă în pămînt și fără să se miște.

Nevasta își vedea de-ale casei și tăcea și dînsa.

Le venia uneori să vorbiască de „necazul“ lor, dar nu puteau și nu le era la îndemână.

Urmau dar să trăiască ca și cum ar fi avut ceva unul împotriva celuilalt și tăcerea-i impresura. De altfel, ce puteau să'și spună devreme

ce pricepeau că soarta le ieră de mult timp hotărîtă și că nimic nu ieră cu puțință să le-o schimbe ?

Intr'o zi bărbatului îi veni în gând să se mărturisească, dar parohul nu'l primi atunci și-i trimise vorbă să vină a-doua zi. În ziua următoare, în loc de biserică, Repa plecă la cârciumă. Oamenii ce se aflau acolo îl auziră zicând că dacă Dumnezeu nu'l voia și nu-i venia într'ajutor, el avea să'și vindă dracului sufletul.

Din acea zi toți se feriau de el și ca un blestem se lăsă pe casa lui.

Aceiași oameni ziceau că Judele și scriitorul făcuseră bine de'l înrolaseră, fiindcă, din pricina acestul nemernic, mânia dumnezeiască ar putea lovi întreg satul.

Nevasta lui Repa trecu deasemenea în gura bărfitoare a cumetrelor. Se întâmplă să i se sece fântâna. Se repezi dar la han să ceară apă și auzi, în drumu-i, picii de copii, vorbindu'și :

— Uite muliera soldatului.

— Nu, nu-i a soldatului ci a dracului.

Biata nevestă își văzu de drum fără nici o vorbă, dar prinse de veste când copiii se închină.

După ce 'și umplu donița cu apă și pe când ieră să'și ia drumul înapoi, văzu pe evreu în ușa cârciumei lui : acesta își scoase luleaua dintre dinți și o strigă. Ea se opri.

— Ce vrei ? îl întrebă ea.

— Te-ai dus la Consiliul comunei ?

— M'am dus.

— Te-ai dus la preot ?

— M'am dus.

— Te-ai dus la Castel ?

— Firește.

— Și la tribunalul Județului ?

— Și.

— Și nimic n'ai făcut, nu-i așa ?

Nevasta oftă drept răspuns.

Evreul zise:

— Ei, uite, vezi ce proastă ești ? Nici că mai e alta în toată comuna. Și de ce te-ai fost dus ?

— Dar puteam să nu mă duc ? La cine, unde m'aș fi dus ?

— Unde ? dar știi bine invoiala : de n'ar fi hârtie iscălită, nimic nu s'ar fi întâmplat. Ar trebui să se rupă hârtia și toate s'ar împacă.

— Hei, dacă aș avea-o... de când ar fi fost ruptă !

— Na ! ci nu știi că hârtia o are scriitorul ? În sfârșit, lucru sigur este că ai putea degrabă să faci treabă, mi-a spus-o el mie : „N'are de cât să vină la mine și să mă roage frumușel și eu voi rupe hârtia“.

Marissia nu răspunse nimic, însă apucându'si donița se duse de-a dreptul la casa scriitorului.

În acest timp noaptea se lăsase.

CAPITOLUL XI

Eterna Victimă

Luna se ridicase de câțva timp când poarta scârțâi și Marissia se strecură încet în curte și apoi în casă.

Ea se opri, incurcată. Nu se aștepta să vadă pe bărbatu-său întors acasă înaintea ei. Stă pe ladă ținându-și capul în mâini. În sobă lemnele arseseră.

— Unde mi-ai fost? o întrebă cu glas înăbușit.

În loc să răspundă, îi căzu în genunchi și izbucni în plâns.

— Lawrentie, Lawrentie... Pentru tine, numai pentru tine m'am îndemnat să dau de rușine! Dar el m'a înșelat nemernic! Și-a bătut joc de mine și apoi m'a gonit... Lawrentie, fie-ți milă de mine; ție măcar, de nenorocita de mine... Lawrentie, dragul meu..

Repa scoase barda din ladă.

— Nu, rosti el cu nepăsare; ți-a venit sfârșitul, săracă de tine! Zi rămas bun lumii, fiindcă n'o s'o mai vezi, săracă de tine! N'o să mai șezi în casa ta, ci la țintirim. În sfârșit!

Ea se uită la dînsul înfricoșată.

El:

— Haide, Marissio, nu mai pierde în deșert vremea. Fă-ți cruce și se sfârșește! Nici n'o să simți, săracă de tine!

— Lawrentie! E adevărat ce spui tu?

— Pune-ți capul colea pe ladă...

— Lawrentie!

— Pune-ți capul pe ladă, îți spun !

Și glasul îi ieră sbieret ; pe buze avea spume.

— Doamne Sfinte ! strigă ea. Ajutor !

De-odată o lovitură înăbușită răsună, un gemet și apoi sgomotul căderii unui corp.

Altă lovitură, alt gemet mai slab, alte lovituri...

Un val de sânge năpădi podeaua și țâșni până la tăciunii de pe vatră. Corpul Marisiei mai tresări odată, un suspin îi ieși din piept și rămase incremenită.

După câteva minute un foc mare îmbujoră cerul : castelul lui pan Skorabiewski ardea.

EPILOG

Și acum, vă voiu desvălui o mică taină, dragi cititori : Repa n'ar fi putut fi soldat. Invoiala semnată la cârciumă nu ieră legiuită. Din nenorocire țărani nu cunosc regulamentele, în timp ce oamenii cu carte, pe temelul principiului lor de neutralitate, nu știu nici ei mai mult.

Eată dece pan Jolzikiewici, ceva mai cunoscător, își făcuse socoteala că, oricum, lucrurile vor avea o întârziere și Marissia, în teama ei de a-și vedea bărbatul luat soldat, i se va arunca în brațe de bună voia ei.

Și acest om mare nu se înșelase.

Mă veți întreba acuma poate ce i s'a întâmplat ?

Ce putea să i se întâmple ?

Repa, dând foc Castelului, ieră să-și răzbune

pe scriitor, când, strigătele: foc! foc! deșteptară tot satul și aceasta fu scăparea lui Jolzikiewicz.

El e încă și astăzi în postul lui de scriitor la Cap-de-Oaie și se hrănește mereu cu speranța de-a fi ales Jude.

Tocmai a isprăvit citirea unui roman și trage nădejde că domnișoara Edwiga tot îi va strânge într'o zi mâna pe supt masă.

Viitorul ne va spune dacă nu cumva se va fi înșelat.

— SFÂRȘIT —

HENRYK SIENKIEWICZ

Judecata lui Zeus

NUVELA

TRADUCERE DE

N. RĂDULESCU-NIGER

Toată lumea trebuie să cetească Biblioteca „**CLIFE DE UITARE**” care este cea mai elegantă ca format și execuție și cea mai importantă ca conținut literar, duios, captivant și instructiv.

„Au apărut următoarele volume care se vând cu **2 lei** exemplarul în toată țara :

- No. 1 H. de Balzac „**Când moare iubirea**”, roman
Epuizat
- ” 2 N. Rădulescu-Niger „**Datoria**”, roman. Epuizat.
- ” 3 François Coppée „**Iubirea Invingătoare**”, roman. Epuizat.
- ” 4 H. Sienkiewicz „**Micul Lăutar**”, nuvele traduse de N. Rădulescu-Niger. Epuizat.
- ” N. Rădulescu-Niger „**Suharea la Dom' Tănase**”, scene din viața dela mahala.
- ” 6 N. Rădulescu-Niger „**Copilul Rușinei**”, romanul unei femei pierdute.
- ” 7 N. Rădulescu-Niger „**Dascălul**”, romanul unui vrăjitor.
- ” 8 Guy de Maupassant „**Femeea Plăcerilor**”, traducere de N. Rădulescu-Niger.
- ” 9 N. Rădulescu-Niger, „**Măriuca**”, nuvele.
- ” 10 Marele Duce Const. Constantinovici-Romanoff, „**Ingerul Iubirei**”, legendă, traducere de Grivas Dem. Cruceanu.
- 11 H. de Balzac „**Grădina cu Rodii**”, admirabile povestiri sentimentale.
- 12 N. Rădulescu-Niger, „**Cuvântul Morțel**”, nuvele fermecătoare.
-

Intr'o seară, Apolon și Hermes se întâlniră pe înălțimea Pnix-ului.

Stând pe marginea unei stinci prăpăstioase, contemplau Athena.

Seara ieră de toată frumusețea. Soarele trecuse dincolo de archipelag și se scoboră spre marea Ionică, afundându-și fața strălucitoare în undele albastre și liniștite.

Culmile Hymet-ului și ale Pentelicului încă mai ierău luminate, ca dintr'o inundațiune de aur topit, în timp ce ultimele scânteieri ale asfințitului înflăcărau cerul și Acropolea. Marmurele albe ale Propyleelor, ale Parthenonului și ale Erechtheionului se păreau trandafirii și așa de ușoare încât, vedenii de vis, păreau să și fi pierdut toată greutatea.

Ferul lăncii uriașei Athena Promachos scânteia în această aprindere, ca un far, aprins și el, de asupra Atticei.

Sub bolta cerească pluteau vulturi, cu aripile întinse, ducându-se la culburile lor ascunse între stinci.

Din toate părțile se întorceau dela muncă cete de oameni.

Măgari și catări încărcați cu coșuri pline cu măslina sau cu struguri de un galben auriu, înaintau pe drumul Pireului.

În nori de pulbere roșatecă turme de capre cu coarne întoarse, se întindeau șiruri lungi, fiecare turmă în fruntea ei cu câte un țap cu barbă

albă ; deamândouă părțile fiecăreia alergau dulăi veghiători iar la urmă mergea păstorul care cântă din fluer cu cimpoi.

Intre turme se mișcau încetinel cărucioare încărcate cu ovăz, trase de boi molateci. Ici și colo treceau detașamente de hopliți cu zale de aramă ce se duceau să facă pază la Pireu sau în Athena.

La poalele Pnyx-ului orașul ieră încă plin de însuflețire. La marea fântână de lângă Poikileia fete cu tunici albe luau apă, cântau, rideau cu hohot ori se apărau împotriva unor flăcăi cari le aruncau în jurul corpului ochiuri de laț făcute din ghirlânzi de ederă ori de vișă de vie cu frunze. Altele își umpleau amforele cu apă, și le puneau pe umăr și, cu brațul în sus se depărtau spre locuințele lor, grațioase, sprintene, ca niște nymfe nemuritoare.

Adiere ușoară bătea dinspre câmpia Atticei și aducea divinităților ecoul risetelor, al cântecelor și al sărutărilor.

Apolon, „cu privirea pierdută în depărtări“, pentru care nimic nu e mai dulce supt cer decât femeea, se întoarse către Hermes :

— Fiu al Malei, frumoase mai sunt Atheni-encele !

— Și virtuose, Zeule luminos, îi răspunse Hermes, fiindcă Pallas le protejiază.

Zeul cu tolba de argint tăcu, urmând să priviască și să asculte.

Dar licăririle asfințitului se stinseră cu încetul iar mișcarea încetă. Sclavii scyți închiseră porțile și totul se cufundă în tăcere.

O noapte, dulce ca ambrozia, aruncă un văl întunecos înstelat peste Acropole, peste oraș, peste câmp.

Intunecimea nu ținū mult însă. În curînd Selena răsări din Archipelag și vâsli ca o luntre de arînt pe firmamentul albastru.

Din nou marmurele Acropolei se iluminară, de data aceasta luând o față verde limpede, ceea ce le făcea să pară și mai asemenea unor vedenii de vis.

— Mărturisesc, zise Zeul „cu priviri pierdute“, că Athena și-a ales un loc minunat de locuit.

— A! e în adevăr Zeița înțelepciunii! Nimeni n'ar fi putut face o alegere mai nemerită, răspunse Hermes, și apoi Zeus are de ea mare slăbiciune. Ca să-i arate o dorință, ea numai cât îi desmiardă barba și el îndată o numește Tritogeneia lui, fiica lui iubită, îi împlinește tot ce-i cere, îi încuviințează cu'n semn din cap toate actele.

— Tritogeneia mă plictisește uneori, îngână fiul Latonei.

— Nu mai puțin și eu am luat aminte că a început să devină plicticoasă, răspunse Hermes.

— Ca un bătrân peripatetician. Și apoi e virtuoasă până într'atât că te desgustă de virtute, întocmai ca sora mea Artemisa.

— Sau ca adoratoarele ei Atheniencile.

Zeul luminos se întoarse către biruitorul lui Argus.

— S'ar zice că'mi vorbești cu intențiune pentru a doua oară de virtutea Atheniencelor. Sunt ele oare atît de sălbatece?

— În chipul cel mai fabulos, fiu al Latonei.

— În adevăr? rosti Apolon. Crezi tu dar că s'ar afla în oraşul acesta o singură femeie în stare să mi se împotriviască?

— Cred.

— Mie, Apolon?

— Ție, zeului luminii.

— Chiar dacă aş îmbăta-o de poezie, chiar dacă aş fermeca-o prin cânturile mele și prin muzica mea?

— Da, zeule al luminii.

— Dacă ai fi un Zeu intrucâtva cum se cade, ți-aș propune o prinsoare. Dar dacă pierzi, biruitor al lui Argus, îmi vei arăta numai decât călcăile sandalelor tale și caduceul*) tău. Te voi putea căuta pe urmă.

— Dar nu, mă jur pe Hades... cu o mână pe Mare și cu alta pe continent, că nu voi face-o. E jurământ pe care nu numai eu dar chiar magistrații Athenei înșiși l'ar păzi..

— Halde, exagerezi. Insfirșit, fie. Dacă pierzi, va trebui să'mi aduci la Trinachia o turmă de boi cu coarne lungi, pe care o poți fură de unde-ți va fi la îndemână, ca aceea pe care ai furat-o în Pierida pe când ierai băștandru.

— Foarte bine. Și ce voi primi dacă voi câștiga?

— Spune ce vrei.

— Ascultă, Zeu „cu privirea pierdută în depărtări“, voi fi sincer cu tine, ceea ce nu mi se întâmplă adeseori, după cum știi. Intr'o zi Zeus mi-a dat nu mai știu ce solie; trecind pe di-

*) Vergea cu două aripi și doi șerpi ≡ insemnul lui Mercur Zeul comerțului.

naintea Trinachiei zăresc pe Lampecia, care, pziã turmele împreună cu Phaetuza. De-atunci nu mai am pace. Lampecia îmi e neîncetat înaintea ochilor și în cugetul meu. Mi-e dragă și mă pierd noapte și zi de dor după dînsa. Dacă câștig prinsoarea, dacă se află femeie atît de virtuoasă încât să ți se împotrivescă, îmi vei da pe Lampecia: e tot ce ți cer.

Zeul cu tolba de argint dădù din cap.

— E ciudat să găsești dragostea pînă în a-dîncul inimii patronului negustorilor! În sfîrșit, bine. Îți voi da Lampecia, cu atît mai mult cu cît se ceartă cu Phaetuza. Intre noi fie vorba, amîndouă m'au îndrăgit, ceea ce le și pune pe ceartă.

Ochii lui Hermes se aprinseră de bucurie.

— Așa dar ne-am încheiat prinsoarea, rosti el. Voiu alege eu pe femeia asupra căreia îți vei încercă minunata înriuire.

— Numai să fie frumoasă...

— Va fi vrednică de tine...

— Mărturisește că de pe-acum ai ales-o.

— Așa e.

— Fată, măritată sau văduvă?

— Măritată, aceasta se înțelege dela sine, fiindcă pe o fată ori pe o văduvă ți-o poți pleca prin o promisiune de căsătorie.

— Și cum o chiamă?

— Eryphila, nevasta unui brutar.

— A unui brutar! rosti cu mutră de dispreț zeul lîminos. Nu'mi place deloc.

— Ce vrei, în lumea acestora am mai mult de lucru. Bărbatul Eryphilei lipsește: s'a dus la

Megara. De altmintrelea brutărița aceasta e cea mai frumoasă femeie pe care vre-odată a purtat-o pământul.

— Mi-i de grabă să mă încredințez.

— Încă o condițiune, Zeu luminos, promite'mi să întrebuițezi numai mijloace vrednice de tine, și, oricum, să nu iei pildă dela brutalul Ceres sau, mai drept, între noi fie zis, dela tatăl nostru comun, Zeul tunător.

— Drept cine mă iei tu? răspunse Apolon.

— Atunci, ne-am înțeles... și pot să te fac să vezi pe Eryphila.

*

O adiere ridică pe zei de pe înălțimile Pnyxului. O clipă după aceea plutiau deasupra unei case, lângă Stoa. Biruitorul lui Argus desprinsese cu mâna-i puternică acoperământul tot atât de ușor pe cât o casnică descopere o tingire. Ridicându'l, arată tovarășului său pe o femeie stând, într'o brutărie, despărțită de uliță printr'un simplu gard de ostrețe de aramă și prin o perdea de lână.

— Privește.

Apolon privi și rămase împietrit.

— Niciodată Attica, niciodată întreaga Grecie nu produsese ră floare mai frumoasă.

Aplecată asupra unei mese, la lumina unei lămpi cu trei flăcări, brutărița se adância în cifre pe care le scria pe tăblițe de marmoră.

Lungile ei gene lăsate'n jos răsfrângeau umbră pe obraji. Din când în când capul i se ridică și cu privirea țintă își amintea ceeace avea să mai noteze.

Atunci i se putea vedea minunații ochi de un albastru atât de adânc, în cât azurul apelor Archipelului ar fi părut decolorat alături de ei.

Fața, albă ca spuma mării și trandafirie ca aurora, buzele scilpitoare ca purpura Siriei, coșita de un bălan auriu, ierau la fel cu frumusețea Cyprisel. Ieră ca lumina, ca o floare, ca un cântec.

Când coborà ochii, părea blândă; când îl re-deschidea, părea gânditoare, aproape inspirată.

Zeul luminos își simți genuchii divini tremurând supt el și își sprijini capul de-un umăr al lui Hermes, îngânând:

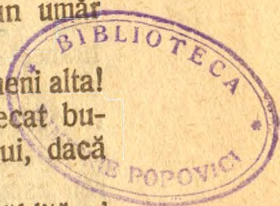
— Mi-e dragă, Hermes! Ea, sau nimeni alta! Hermes zîmbi răutăcios și și-ar fi frecat bucurios mâinile, de bucurie, supt hlamida lui, dacă nu l'ar fi împiedecat caduceul.

Frumoasa cu păr de aur luă altă tăbliță și începu a scri.

Dintre divinele ei buze întredeschise glasul i se auzi, asemenea unui phormynx:

„...Melanochles, membru al Areopagului, datorează pâinea pentru două luni, adecă patruzeci și cinci drachme și patru oboli: să punem patru-zeci și șase de drachme, ca să fie sumă rotundă. Pe Athena, hai să rotunjim la cincizeci: bărbatu-meu va încuviința. Ah! Melanochles așa! Dacă nu ne-ar pândi pentru lipsa la cântar, bucuros nu i-aș încărca socoteala. Trebuie, cu toate acestea, să umblăm cu binișorul pe lângă lăcusta asta...”

Apolon, nepăsător față cu vorbele acestea, se

îmbătă numai de armonia glasului și de tot farmecul ce'l împrăștia brutărița.

— Ea sau nimeni alta! Îngână el.

Eryphila urmă să scrie: „...Alcibiade datorează trei „mine“ (monezi antice) pentru prăjituri cu miere de Hymetta, trimise întreținutei lui Chrysalis. Uite om care nu purică niciodată socotelele! Și apoi, și-a permis într'o zi să mă bată pe umăr, când m'a întâlnit pe-aproape de Stoa. Pentru asta să-i trec patru „mine“. Fiindcă-i prost, să plătiască. Și ce mai sculă e și Chrysalis ăsta! Ori ea își hrănește poate crapii din avuz cu prăjituri, ori Alcibiade mai degrabă o hrănește pe dânsa, ca s'o îngrășe și să o vîndă și el negustorilor Fenicienî, în schimbul inelelor de fildeș pentru caii lui de ham.

Apolon, mereu neluând în seamă vorbele, mereu ascultând numai sunetul glasului, repetă:

— Ea... sau nimeni alta!

De odată fiul Maiei lăasă să cadă acoperămintul și minunata ivire pieri. Tot atunci zeului luminos îi păru că au pierit stelele, luna și toată lumina, că s'a înfundat în întunericul ținuturilor adânci ale bolșii.

— Pe când prinsoarea? îl întrebă Hermes.

— Chiar azi,—la moment.

— În timpul lipsei bărbatului ei, dînsa doarme în prăvălie. Poți să te duci în uliță lângă gărduleț. Dacă ea va da la o parte perdeaua și va deschide, voiu pierde...

— Vei pierde, strigă Zeul „cu privirea pierdută în depărtări“.

Fulgerul nu străpunge cu mai mare repeziciu-

ne norii, cât puse zeul până la undele sărate ale Archipelului. Acolo, după ce a cerut Amphitritei o țeastă de broască țestoasă, îi înfipse raze de soare în cîmp de coarde și se întoarse la Athena cu acest phormynx improvizat.

Orașul se adîncise în deplină tăcere. Peste tot locul se stînseseră luminile. Numai luna, ajunsă la zenit, înălbiă cu lumina ei casele și templele.

Brutăria ieră ascunsă într'o curmătură, și acolo, dinapoia gîrdulețului și a perdelei, dormia frumoasa Eryphila.

Zeul luminos se opri în fața prăvăliei și făcu să răsunе coardele phormynx-ului : întâi, sunetele murmurau dulce, ca într'o seară de primăvară roturile de musculițe pe țermii Ilyssus-ului ; apoi, din ce în ce, cântecul se umflă așa cum se umflă apele munților după o ploaie imbielșugată, de o sonoritate totdeodată puternică și duioasă, umplînd aerul de vibrațiuni armonioase.

Pasărea tainică a Athenei se ivi ea însăși de partea Acropolei, se așeză pe o coloană vecină și ascultă, nemișcată.

Atunci, un braț gol, vrednic de dalta lui Phidias sau a lui Praxitel, mai alb de cât marmora Pentelicului, îndepărtă perdeaua. Inima zeului luminos tresăltă de emoțiune.

Și glasul melodios al Eryphilei începu să se audă :

— Care-i ștreqarul de cutreeră ulițele și face atîta gălăgie ? Te sdruncini o zi întregă cu munca și nu ești lăsată 'n pace, noaptea să dormi.

— O! Eryfilo, Eryfilo, strigă divinul arcaș.
Și se puse să cânte :

De pe Parnasul cu culmi 'nalte,
Cuib de lumini nepieritoare,
Și unde Muze inspirate
În cântece armonioase
Mă preamăresc,—eu mă cobor.
Sunt zeu,—a soarelui lumină ;—
Întinde 'mi brațele să 'mi pară
Ca un minut Eternitatea
O! Eryfilo, pe-al tău sîn !

— Pe sfînta făină a jertfelor,—strigă brutărița,—pare-mi-se că cioflengarul ăsta mie'mi îndrugă toate astea ca să mă prindă 'n mreje. Ai de gând să piei de-aicea, derbedeule !

Dar Zeul luminos, voind să o încredințeze că nu ieră vr'un biet muritor de rînd, se făcu de odată lumină atît de vie, că pămînt și aer străluciră ..

— Vezi dumneata, o! filcă a puternicului Deos, cum păcătosul ăsta a ascuns sub hlamidă un fanar, ca să se dea drept zeu! strigă ea. Știu toți să ne striviască supt biruri, dar nimeni nu se gîndește de loc să trimită patrulă scythă ca să adune derbedeii !

Fără să se turbure Apolon își urmă cântul :

Întinde'mi brațele și eu
Ți-oiu pune-a gloriei cunună,
Și numele 'ți voiu ridică
Mai sus de cît al tuturor zețelor !
Mult mai frumoasă te voiu face
Și nemurirea îți voiu da.
Cu cântecu 'mi divin ți-oiu'da beție,
Și dintre 'mpărătesele Greciei

Nici una nu va fi mai preamărită.

.....
 Intinde'mi brațele și eu
 Voiu despoia de-azuru-i Marea
 Și Răsăritul strălucit
 De purpura lui și de aur;
 Și stelele, de focul lor,
 Și florile, de toată roua!
 Cea mai străvăzătoare pânză
 Volu țese pentru draga mea
 Și ca Cypris vei fi 'mbrăcată!

Și până într' atât de minunat răsună glasul zeului poeziei, că făcu o minune, în adevăr. În liniștea acestei nopți dulci ca ambrozia, lama de aur tresări în mâna Atheneei așezată pe Acropole, și capul ei de marmoră uriaș se întoarse spre Katapolis ca să asculte mai bine cântecul.

Ascultau deasemenea cerul și pământul; Marea 'și încetă mugetul și ațipi dulce la țarm; palida Selene ea însăși își întrerupse mersul nocturn și se țintui deasupra Athenei.

Când Apolon își isprăvi cântul, o boare duse 'n sbor în întreaga Grecie cuvintele lui armonioase și pretutindeni unde străbătu o singură notă la vr'un leagăn de copil, acesta avea să ajungă poet.

Glasul fiului Pământului încă mai vibră, când Eryfila strigă cu mânie:

— Cu adevărat un nerod! vrea să facă târg aici cu stele și cu rouă! Crezi că'ți este totul îngăduit, fiindcă lipsește bărbatu-meu? Ah! ce păcat că nu'mi am servitorii la îndemână! Te-aș învăța cum să trăiești! Tot am să'ți dau

însă o învățătură, derbedeule și n'o să uiți noaptea în care înșirai ulițele cu lira ta!

Și după vorbele acestea, apucă un vas plin cu drojdii și 'l aruncă printre gratii drept în obrazul luminos, pe umerii luminoși, pe hlamida luminoasă și pe phormynx-ul zeului luminos. Apolon scoase un țipăt și acoperindu'și capul cu o poală a hlamidei lui ude, se îndepărtă plin de rușine și de turbare.

Pe culmile Pnyx-ului, Hermes îl aștepta, se ținea de șale, de ris, se învîrtia și își vîntură caduceul în semn de veselie.

Cu toate acestea când, foarte plouat, fiul Latonei se apropia de dînsul, răutăciosul patron al negusturilor se prefăcu a'l compătimi.

— Sunt cu adevărat mahnit că pierzi prinsoarea, Zeu cu „privirea pierdută 'n depărtări“.

— Marș d'aci, păcăliciu răutăcios, îi strigă Apolon plin de mânie.

— Mă duc, dă 'mi însă mai întâi pe Lampecia.

— Cerber să'ți mănânce pulpele! Nu'ți voiu da pe Lampecia și, ți-o mai spun odată, pleacă, să nu'ți sfărîm caduceul de cap!

Biruitorul lui Argus știa că nu ieșia tocmai bine lucrul când glumia cu Apolon cuprins de mânie.

Se dădu înapoi și zise:

— Dacă vrei să mă înșeli fi tu Hermes și eu Apolon. Ești mai tare de cât mine și poți ușor să 'mi faci rău. Din fericire e altcineva mai puternic de cât tine. Te chem în judecată, Zeu luminos, la tribunalul lui Kronos. Hai cu mine.

Lui Apolon îi fu frică de numele lui Kronos, nu îndrăzni să nu 'l urmeze și plecară.

*

Zorii începeau a miji.

Attica răsăria din undă.

Aurora cu degete multicolore se înălță spre cerurile Archipelagului.

Zeus petrecuse noaptea pe culmea Insulei. Dormise acolo sau nu? Făcuse el ceva acolo? Nimeni n'ar fi putut-o spune, fiindcă Zeul norilor se înconjurase cu ceață atât de deasă, că Hera însăși nu putuse nimic zări printr'insa.

Hermes cam tremură pe când se apropia de Tatăl Zeilor și al oamenilor.

„Dreptatea e de partea mea“ se gândea el; „dar dacă Zeus se sculase ursuz din somn“ în loc să ne asculte, ar putea să ne apuce pe fiecare de câte-un picior și să ne tîrnuiască roată prin aer până să ne arunce la trei sute de stadii cel puțin.

Apolon tot mai are parte de bunăvoință lui... Dar cu mine, deși sunt fiul lui, nu s'ar simți de loc stînjinit.

Temerile fiului Maiei lerau fără temei înșă.

Kronos se odihnia voios pe pământul gol, fiindcă și petrecuse bine noaptea și se uita cu ochi rîzători și mulțămii la globul terestru.

Pămîntul, fericit că simția greutatea Tatălui Zeilor și al oamenilor, făcea să răsară din adîncu-i iarba fragedă și Zambile mirositoare. El, sprijinindu-se de pămînt cu brațele lui puternice,

își petrecea degetele printre flori și își desfătă inima divină.

Fiul Malei, sigur acuma, se plecă înaintea tatălui său și începu să învinuiască, îndrăzneț, pe Zeul luminos: fulgii de neaună nu se grăbesc unii pe alții așa de repede, în timpul vijeliei, ca vorbele învinuitoare, ce se goniau una pe alta de pe buzele lui Hermes.

După ce sfârși Zeus se gândi o clipă apoi întoarse capul spre Apolon.

— E adevărat, zeu luminos?

— E adevărat, Tată al nostru o! Kronos, răspunse Apolon. Dar după rușinea pățită, dacă tu îmi mai poruncești să dau lucrul pe care m'am prins, mi-ar plăcea mai degrabă să mă duc în Hades unde să luminez întunecimile.

Zeus rămase iarăș pe gânduri.

— Atunci, femeea aceea,—întrebă el însfârșit,—a stat surdă la muzica ta, la vorbele tale și te-a respins cu dispreț?

— Zi că mi-a aruncat în cap un vas plin cu drojdii...

Zeus încruntă sprincenile și încrețiturile lui cutremură muntele Ida; Stinci întregi se rostogoliră sgomotos în Mare și arborii pădurilor întregi își aplecară virfurile, ca niște spice, în bătaia vântului furtunos.

Amândouă divinitățile fură cuprinse de fiori și așteptară, cu spaima în inimi, rostirea judecării.

— Ascultă Hermes,—începu Zeus,—tu poți să înșeli cât vei pofti, pe oameni, fiindcă și ei vor aceasta; dă pace însă zeilor. Dacă nu, mă

voiu mâniã și te voiu asvirli în Ether, unde, când te vei afundã odatã, nici fratele meu Poseidon însuși nu va putea sã te tragã înapoi cu tridentul lui.

O spaimã binefãcãtoare cuprinse pe Hermes : genuchii i se muierã.

Zeus urmã însã cu glasu-i de tunet :

— O femeie virtuoașã, când iubește pe altcineva, se poate împotrivi lui Apolon.

... O proastã însã, i se va împotrivi totdeauna.

... Eryfila nu-i virtuoașã ; e proastã ; eatã de ce te-a respins.

... Prin urmare, Hermes, tu ai înșelat pe Zeul luminos și nu vei dobândi pe Lampecia.

... Și acuma, plecați în pace...

*

Zei se depãrtarã.

Zeus rămase mulțãmit de înțelepciunea judecãții sale.

Urmãri un minut cu ochii pe Apolon și murmurã :

— Ei, da ; numai o proastã i se poate împotrivi...

Apoi, simțindu-se nu tocmai cu chef, făcù semn somnului, care, supt chipul unei bufnițe, stã cocoșat pe ramura unui copac vecin, unde așteptã poruncile Tatãlui Zeilor și al oamenilor.

SFÂRȘIT.

Consiliul Județean Cluj
Biblioteca Județeanã
"Octavian Goga"

In amintirea marelui Rege al Româ-
neli Carol I, înpodobiți-vă birourile, saloa-
nele, bibliotecie, cu marele tablou istoric nu-
mit: „In fața lui Dumnezeu toți trebuie să
ne închinăm”, singurul care înfățișează pe Ma-
rele Căpitan, alături de M. S. Regele Fer-
dinand I, împreună cu Augusta Sa Fami-
lie, îngenunchiați în fața Bisericii Sf. Nicolae
din Iași cu ocaziunea sfințirii acelei biserici.

Tabloul este de o execuție absolut artistică
și costă lei 20 franco în toată țara. Comen-
zile însoțite de cost se vor adresa Editurii I.
Negreanu, str. Principesa Ileana, 19.

Comandă de la
București
1919

14.

Procurați-vă cele mai bune cărți literare

Apărute în

Editura I. NEGREANU

BUCUREȘTI

Strada Principesa Ileana, No. 19

Prețul

François Coppée, „Pentru Cinste“, roman, cu coperta în colorii	4.50
Emile Zola, „Vis de iubire“, roman, ediția II-a, copertă în colorii	10.—
„ „ „Amor Fanatic“, roman, ediția II-a, una din scrierile mai puternice ale marelui autor. Volum mare, coperta în 3 colorii	16.—
Alphonse Daudet, „Speranțe spulberate“, roman sublim, edițiunea II-a, cu copertă ilustrată în colorii	4.50
H. de Balzac, „Tainele Căsniciei“, roman de mare succes, cu coperta în colorii	8.—
Victor Hugo, „Sclavul Iubirii“, roman, ediția II-a, copertă în colorii	9.—
Maxim Gorki, „Lepădăturile Societății“, roman, tradus de N. Rădulescu-Niger, copertă în 3 colorii	5.50
H. Sienkiewicz, „Eterna Victimă“, Roman sentimental	8.—
N. Rădulescu-Niger, „Puterea Destinului“, roman care a obținut cel mai mare succes de librărie. Această lucrare a apărut în a 4-a edițiune	8.—
„ „ „Romanul unei iubiri“, roman sentimental, copertă în colorii	8.—
„ „ „Intrigă Amoroasă“, roman captivant, coperta ilustrată	8.—
„ „ „Logodnicul Durerii“, roman, ediția II-a, cu coperta ilustrată în colorii	8.—
„ „ „De vorbă'n sat“, piesă de teatru sătesc, coperta ilustrată în 3 colorii	1.—
„ „ „Bucuria cea din urmă“, nuvele rustice, de o frumusețe extraordinară. Coperta în colorii	10.—
„ „ „Bietul Tudorel“, roman pentru copii și tinerime. Coperta splendid ilustrată în 3 colorii. Cea mai morală și educativă scriere	10.—
„ „ „Viață Sbuciumată“, roman, ediția III-a, copertă în colorii	10.—
„ „ „Jertfă“, ediția III-a, roman mare, coperta ilustrată	10.—
„ „ „Două Dureri“, roman din seria marelor romane, ale cunoscutului autor. Coperta în colorii	15.—
„ „ „Deziluzii“, nuvele minunate, volum mare	12.—
„ „ „Romanul Căsniciei“. Puternică lucrare sentimentală din seria marelor romane ale acestui autor, ed. III-a.	15.—
„ „ „Părintele Vexiamin“, romanul tainelor călugărești, volum mare de 396 pagini	22.—
„ „ „A fost un, Vis“ roman sentimental, ed. II-a.	12.—

Cetiți volumele din Biblioteca „Clipe de Uitare“ care se vând cu **2 lei** exemplarul în toată țara.